

**СЬОГОДНІ —
ДЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ
УКРАЇНИ**

ЧИ МОЖНА МІНЯТИ КОНСТИТУЦІЮ НА РЕФЕРЕНДУМІ?

Міністр юстиції Олександр Лавринович вважає, що прийняття поправок до Конституції на всеукраїнському референдумі відповідає українському законодавству. Як передає кореспондент УНІАН, про це він сказав на прес-конференції.

О. Лавринович повідомив, що 24–25 червня в Люксембурзі він обговорив підготовку законодавчих змін у рамках європейської інтеграції України з фахівцями Єврокомісії з питань нормативного забезпечення євроінтеграції. Після розгляду закону про референдум було вказано, що більшість норм є і в законодавстві інших європейських країн.

«А те, що зазначав секретар Венеціанської комісії, стосувалося можливості ухвалення Конституції на загальнонаціональному референдумі. Принаймні в двох країнах Європейського Союзу саме так було зроблено, і питання: мати таку норму чи ні, лежить не в правовій площині, а в площині політичної доцільності. Тому, коли ми спілкувалися, висловили цю тему за дужки для обговорення на рівні політичної стратегії, а не на рівні відповідності якимсь правовим документам. Тому що тут висунути якісь претензії просто неможливо», — сказав О. Лавринович.

(Закінчення на 2-й стор.)

СВЯТО ПІД МОНУМЕНТОМ ДРУЖБИ

«Нам 10 років — під таким гаслом відбувся святковий концерт в актовому залі Кримського інженерно-педагогічного університету, на п'ятиріччя якого «Кримській світлиці» свого часу теж довелося побувати. Щоправда, тоді то був ще інститут (фахівців з університетськими дипломами цього року випускають вперше), і назва його звучала трохи інакше. Але це — лише зовнішні прикмети змін, що відбу-

лися за останній період. Взагалі ж познайомитися із живою історією університету міг в залі кожен — її було озвучено вустами ведучих поміж окремими номерами концерту, проведеного силами студентів та випускників КІПУ, зокрема, факультету музичного виховання».

Так починалася моя публікація про свято в університеті від 4 липня 2003 року. З неї можна було довідатися про «енциклопедійний» набір

професій, які опанували тут студенти: від суто технічних до гуманітарних і мистецьких.

А завершувалася стаття розповіддю про «монумент дружби» із зафіксованими на ньому словами вдячності народам, які посприяли поверненню кримських татар на свою землю, монумент, що стане символом відродження і процвітання цього народу. Пам'ятника на той час ще не було, але атмосфера в залі

підштовхнула мене до слів, не позбавлених патетики: «Монумент дружби слід споруджувати не лише в мармурі, але і в наших серцях».

Минуло 10 років. Тодішні випускники вже давно стали відомими людьми. В університеті навіть видали книгу з іменами, які сьогодні відомі чи не кожному. Здебільшого це люди мистецтва. Давно вже спорудили і пам'ятник «дружби народів». А фахова розмаїтість, яку пропонують абітурієнтам, продовжує вражати.

(Продовження на 4-й стор.)

КУЛЬТУРА — ЦЕ СТРАТЕГІЧНА ГАЛУЗЬ!

Леонід Новохатько став міністром культури на початку лютого цього року. Впродовж чотирьох місяців він не робив гучних заяв, не оголошував масштабних ініціатив. І — не давав інтерв'ю, посилаючись на щільний робочий графік. З першого інтерв'ю, яке міністр культури дав УКРІН-ФОРМУ, стає зрозуміло його позиція щодо багатьох ключових питань в галузі культури. Про відзначення 200-річчя Тараса Шевченка у 2014 році та ускладнення, пов'язані з низьким рівнем підготовки до ювілею в попередні роки, необхідність розбудови мережі українських культурних центрів у Європі, збереження культурної спадщини, кадрову політику, оптимізацію шкіл естетичного виховання і мрії на посту міністра — в розмові кореспондента агентства з Леонідом Новохатьком.

— Пане міністре, практично всі прес-конференції і вся Ваша увага зосереджені нині на одній даті — 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Як ведеться підготовка до цього ювілею? Чи ми все встигаємо і чи Москва і Петербург не обійдуть нас навіть у вшануванні нашого національного генія?

— Моя увага прикута до цієї теми саме з огляду на масштаб постаті Тараса Шевченка. Власне, весь цей рік проходить під знаком підготовки до 200-річчя. Це дуже важливо. 9 березня — день народження Тараса Григоровича — це, власне, початок 2014-го. Тож всю

роботу треба максимально провести зараз.

Маю також сказати, що мене вражає низький рівень підготовки до цього ювілею в попередні роки. Адже коли ми говоримо про ювілей будь-якого видатного поета чи письменника, особливо про ювілей з двома нулями — 100, 200, 300 років, — то найбільшим пошануванням є видання повного, тобто академічного, зібрання його творів. Особливо це важливо, коли немає у нього цього академічного видання. У Шевченка — немає! Так трапилося з радянських часів.

(Продовження на 3-й стор.)

Т. Баротов

У травні вже удев'яте в Севастополі пройшов Міжнародний телерадіофестиваль «Перемогли разом», який присвячений подіям минулої війни. Очевидно, що одним із критеріїв для журі є підтримка ідеологічної концепції такого творчого відображення «Великої Перемоги», яка корелює зі сталінським тостом «За русський народ!», виголошеним на кремлівському прийомі на честь командувачів військ Червоної Армії, який відбувся 24 травня 1945 року в Георгіївському залі Великого Крем-

В СЕВАСТОПОЛІ ГОВОРИЛИ ТІНІ...

льського палацу. Інакше нічим не можна пояснити той факт, що документальний фільм «Коли говорять тіні» не лише не був продемонстрований на екрані, а й взагалі ніяк не помічений журі.

Презентація фільму Тимура Баротова, який є автором сценарію, продюсером і режисером, відбулась 22 червня 2013 р. у кінотеатрі «Перемога», що на вул. Велика Морська у Севастополі.

Більше сотні глядачів, серед яких були представники національно-культурних товариств міста, актори, учні 61-ї школи, просто люди, які прийшли за оголошенням, за таку увагу подих, переглянули стрічку, яка однаково викриває не людськість тоталітарних режимів Сталіна і Гітлера та ознайомлює з долями людей різних національностей, які брали участь в обороні Севастополя на останньому рубежі — 35-й Береговій батареї. В досить короткому 25-хвилинному фільмі його творцям художніми способами вдалось передати трагізм подій тих часів — довоєнної репресії народів Криму, арешти етнічних німців

і їхній розстріл як шпигунів, знищення жителів грецького села Лаки, депортацію кримських татар, вірменів, болгар і греків, представників інших народів. Очевидно, що одні ці перерахування є дражлими для панівної імперської ідеології і могли бути причиною замовчування фільму на телерадіофестивалі «Перемогли разом».

(Продовження на 5-й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудоий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регістраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літвання з читачами - на сторінках газети.
Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (067) 650-14-22 (050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олександр БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-65
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019 код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

ЧИ МОЖНА МІНЯТИ КОНСТИТУЦІЮ НА РЕФЕРЕНДУМІ?

(Закінчення.)

Поч. на 1-й стор.)
За словами міністра, питання прийняття поправок до Конституції на всеукраїнському референдумі повністю відповідає Конституції, і це відображено в рішенні Конституційного Суду від 2005 року.

«У Конституції чітко є кілька принципів: єдиним джерелом влади в Україні є народ, і неможлива зміна позиції, яка змінює суверенний устрій, без українського народу, і єдиним способом прийняття безпосередньо рішення є загальнонаціональний рефе-

рендум. Тому що немає іншого способу прийняття рішення всіма громадянами», — наголосив О. Лавринович.

За його словами, доцільність прийняття поправок до Конституції на референдумі може бути предметом обговорення на високому політичному рівні, а не на рівні правових експертів.

Як повідомляв УНІАН, Венеціанська комісія оцінила закон про всеукраїнський референдум на запит голови Моніторингового комітету Парламентської Асамблеї Ради Євро-

пи Андреса Геркеля.

Вона встановила, що дозвіл виносити на референдум питання про внесення змін до Конституції або про нову Конституцію може завдати шкоди конституційній стабільності і законності в Україні.

Крім того, комісія висловила думку, що закон про референдум не повністю відповідає міжнародним стандартам у частині питань, які можуть бути внесені на референдум за народною ініціативою.

Як сказав секретар комісії Томас Маркерт в інтерв'ю DW, висновок Венеціанської комісії згідно із законом про всеукраїнський референдум є «одним із наших найбільш критичних висновків».

«УКРЗАЛІЗНИЦЯ» ПРОПОНУЄ 30 ТИСЯЧ МІСЦЬ У НАПРЯМКУ КРИМУ

«Укрзалізниця» збільшила пасажиропотік до 30 тисяч місць у кримському напрямку. Про це заявив Прем'єр-міністр України Микола Азаров у середу на засіданні Кабміну.

«Пасажиропотік у літній період відчутно зріс, особливо у південному напрямку. Так, «Укрзалізниця» за 23 дні червня змогла запропонувати до Криму 825,5 тисяч місць, майже на 50 тисяч більше, ніж було минулого року, коли було 781 тисяча місць. Було введено 93 додаткових сезонних поїзди, з них 75 до Криму, зокрема з Києва, Дніпропетровська, Харкова, Донецька. Щоденно пасажиром пропонується до 30 тисяч місць у кримському напрямку», — сказав Микола Азаров.

Прем'єр підкреслив, що зараз працівники залізничного транспорту спільно з правоохоронцями вживають додаткових заходів для наведення порядку з продажу квитків. Зокрема, «Укрзалізниця» звернулася до Головного управління держслужби, боротьби з економічною злочинністю, МВС з проханням активізувати роботу з метою недопущення випадків перепродажу проїзних квитків.

У КРИМСЬКИХ МЕЧЕТЯХ ВІДКРИЛИ ЛІТНІ ДІТЯЧІ ТАБОРИ

У мечетях Криму вперше почали діяти літні курси і дитячі табори з вивчення засад ісламу та читання Корану, повідомила сьогодні прес-служба Духовного управління мусульман (Муфтіяту) Криму. За повідомленням, курси і табори працюватимуть до початку свята Ораза-байрам.

Цього літа такі табори і курси відкриються в мечетях м. Сімферополя, Севастополя, Саки, Джанкою і в селищі Советське, а наступного — їхня географія збільшиться, зазначили в Муфтіяті. В таборах, окрім вивчення Корану, передбачається проведення спортивних і розважальних заходів.

Діти, старші за 10 років, зможуть перебувати в духовних центрах цілодобово, організатори таборів надають місця для ночівлі. Кожен табір при мечетях щодня зможе приймати до 20 осіб, йдеться у повідомленні Муфтіяту Криму.

Цього року Ораза-байрам — одне з двох найбільших мусульманських свят — відзначатиметься з 8 до 10 серпня. У Криму, де живе близько 300 тисяч мусульман (близько 15% населення Криму) і діє понад 400 мусульманських релігійних громад, воно має офіційний статус.

У ФАРІОН В ДОНЕЦЬКУ БУВ АНШЛАГ

У Донецьку народний депутат України від партії «Свобода» Ірина Фаріон презентувала свою книгу «Мовна норма: знищення, пошук, віднова».

Як передає кореспондент УНІАН, презентація книги була призначена в актовому залі готелю «Єва», але незадовго до цього входи в готель заблокували близько 50 агресивно налаштованих представників Компартії. Молодики прийшли у червоних пілотках, у червоних футболках з символікою КПУ, тримали плакати «Наша Родина СССР». Тут також було багато міліції, зокрема співробітників ДАІ. Фаріон намагалася не пустити в актовий зал, викрикували їй у слід «фашистка». За її словами, її штовхали

невідомі, намагалися вирвати сумку, але потім після втручання міліції вона пройшла до столу. Правоохоронці вивели із залу всю агресивну молодь у червоному одязі.

Перед презентацією книги народний депутат сказала, що вона дуже рада бачити «дорогих, рідних донецчан».

«Я — корінна львів'янка, але прийшла сказати вам, що не умію жити без Донецька», — підкреслила Фаріон. Вона розповіла про те, що для неї Україна має бути завжди єдиною країною, і всім потрібно переламати опір і налагодити людські зв'язки. Фаріон дуже багато говорила про відомих українських поетів — Володимира Сосюру і Василя Стуса, які зробили великий внесок українській і світову літературу.

Перед тим, як презентувати свою книгу, вона розповіла, що побувала на донецькій шахті ім. Засядька, і завдяки народному депутату від Партії регіонів Юхиму Звягільському зустрічалася з гірниками цього підприємства. Фаріон повідомила, що вона шахтарям також презентувала свою книгу, і в цілому ця зустріч пройшла в хорошій атмосфері, в атмосфері розуміння.

Після презентації книги в актовому залі готелю вона відповіла на деякі запитання, а потім стала давати автографи, підписуючи свою книгу, довго особисто спілкувалася зі своїми однопартиейцями і тими, хто поділяє в Донецьку її погляди, і навіть сфотографувалася на пам'ять, пообіцявши, що скоро повернеться в це місто.

За свідченням кореспондента УНІАН, зал готелю під час презентації був усент заповнений, люди сиділи і стояли... Що тут сказати? Чекаємо пані Ірину в Криму!

ЗІ ШРАМАМИ ВІЙНИ НА СЕРЦІ...

Микола Федорович Дубровський, капітан I рангу у відставці, належить до того покоління, яке називають дітьми війни. Однак на зустрічі у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі з членами Сімферопольського підліткового клубу «Шукач» напередодні 22 червня, скорботного дня в історії нашої країни, він говорив не про сприйняття фашистської окупації дитячими очима, а про обставини, що спонукали його до участі в русі опору, як допомагав своєму батькові — партизану-підпільнику Федору Дубровському в здійсненні диверсійних операцій на території Сумської області. За проявлені мужність і доблесть тоді 10-річним хлопчиком і потім на військово-морській службі М. Дубровський нагороджений багатьма військовими відзнаками — орденом «За мужність», медалями «За бойові заслуги», «За військову доблесть», «Захиснику Вітчизни», «За Батьківщину», у тому числі нагрудним знаком «Партизан України».

Про реальні події з життя родини Дубровських більш як 70-річної давнини розповідається в нарисі «Сонце над берегами» Валентини Настіної, журналістки. Він випущений двома окремими виданнями українською та російською мовами загальним тиражем 700 примірників за фінансової підтримки депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Андрія Каракулькіна та Геннадія Бабенка. Цей нарис є в бібліотеці «Кримської світлиці», тож усі бажаючі можуть детальніше ознайомитися з долею ветерана і його родини.

КРИМСЬКИЙ РЕСКОМЛІГОСП ЗАСПОКОЇВ ГРИБНИКІВ І ЯГІДНИКІВ

Твердження про те, що звичайні громадяни оподатковуватимуться у Криму за збір грибів, ягід, лікарських рослин і за прогулянки в лісі, не відповідає дійсності. Про це заявив глава Республіканського комітету АРК з лісового і мисливського господарства Ігор Кацай, коментуючи постанову, ухвалену Верховною Радою Криму 21 червня 2013 року.

«Я хочу підкреслити, що прийняття цієї постанови ніяк не порушить право громадян відвідувати ліс і для власних потреб збирати його дари», — цитує Кацай управління інформаційної політики Радміну АРК.

Чинownik також зазначив, що аналогічні постанови про встановлення ставок збору за спеціальне використання лісових ресурсів прийняті у більшості областей України.

Голова рескомлітету пояснив, що в Україні існує два види використання лісових ресурсів — загальний і спеціальний. Згідно з першим, всі громадяни України мають право безперешкодно (за винятком періодів особливої пожежної небезпеки) відвідувати ліс і безкоштовно збирати для свого споживання плоди, ягоди, горіхи, гриби, трави тощо.

При цьому законодавство України встановлює спеціальне використання природних рослинних ресурсів. До цієї категорії належить використання дарів лісу у виробничій, рекреаційній, туристичній і комерційній діяльності. «Це стосується спеціального використання за плату на основі спецдозволу (лісового квитка) і тільки в межах відведених земельних ділянок лісового фонду», — пояснив І. Кацай.

Глава рескомлітету також повідомив, що на сьогодні відсутня правова база для стягування збору за спеціальне використання лісових ресурсів. «Суб'єкти підприємницької діяльності, які бажають зібрати лікарську сировину, організувати кінний або пішохідний маршрут, отримують відмови у такій діяльності, тому що ставки збору не встановлено», — пояснив він.

І. Кацай підкреслив, що неповний перелік другорядних заготовлюваних лісових матеріалів, які підпадають під оподаткування, призводить до того, що бюджет недоотримує значні кошти, а лісові ресурси часто використовуються нерационально. «Ухвалена постанова дасть змогу навести порядок у цій сфері», — переконаний голова Рескомлітгоспу.

Нагадаємо, Верховна Рада Криму 21 червня 2013 року ухвалила постанову «Про встановлення ставок збору за спеціальне використання лісових ресурсів у частині заготівлі другорядних лісових матеріалів, здійснення побічних лісових користувань і використання корисних властивостей лісу».

У КРИМУ ОБНАРОДУВАНИЙ ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ТУРИСТИЧНИХ СТОЯНОК

Республіканський комітет із лісового і мисливського господарства АРК оприлюднив перелік рекомендованих туристичних стоянок у гірсько-лісовій частині Кримського півострова. Про це кореспондентові УкрІнформ повідомили в Рескомлітгоспу.

«Для бажаючих відвідати гірсько-лісову зону півострова підготовлені 204 туристичні маршрути, 84 туристичних стоянок, 54 місця масового відпочинку та еколого-просвітницьких об'єктів, 8 об'єктів природно-заповідного фонду і 23 об'єкти показу Ялтинського гірсько-лісового природного заповідника», — говориться в повідомленні.

Інформація про туристичні стоянки, туристичні стежки, місця відпочинку, еколого-просвітницькі об'єкти і маршрути, розташовані в гірсько-лісовій зоні Криму на території лісогосподарських підприємств, обнародувана на офіційному сайті — <http://comleshos.crimea-portal.gov.ua/rus/index.php?v=5&tek=43&par=42>.

В очікуванні туристів були проведені роботи з маркування туристичних маршрутів, облаштування місць масового відпочинку і туристичних стоянок. А в найбільш відвідуваному Великому каньйоні Криму лісники встановили урни, лавки, наочну агітацію. Поблизу стежок прибрані сухостої, небезпечно розташовані камені, розширені і укріплені самі стежки, встановлені сходові марші. Укріплені переходи через струмки і річки, прибрані уламки каменів і встановлені додаткові огорожі на небезпечних ділянках.

ТРЕТИНА КРИМСЬКИХ ПЛЯЖІВ НЕ ОТРИМАЛА ПАСПОРТИ

З 525 пляжів, розташованих на території Криму, узгодження з СЕС пройшли тільки 387. Про це повідомив головний фахівець відділу санітарного нагляду управління організації Держсанепіднагляду ГУ Державної санітарно-епідеміологічної служби в АРК Ленур Алімов, передає сайт turystam.in.ua.

За його словами, поки санітарно-епідеміологічна служба не має в розпорядженні повних даних про те, які конкретно пляжі не пройшли узгодження з СЕС і з якої причини.

З найбільш поширених на сьогодні порушень головний фахівець відділу санітарного нагляду відзначив поганий санітарний стан безпосередньо території пляжів, а також незадовільний санітарно-технічний стан об'єктів, що знаходяться на пляжі (медпункт, душові, навіси).

(Закінчення.)

Поч. на 1-й стор.)

І якщо не забути, що рішення про видання Повного зібрання творів Тараса Шевченка у 12-ти томах було прийнято ще в 2000 році, що на сьогодні вийшло 7 томів і отой сьомий — 2005-го, тобто за наступних вісім років не вийшло жодного, то з цього факту випливає дуже багато висновків. Найперший — про рівень державного менеджменту, про рівень наукової підготовки, про соціальність усіх тих, хто причетний до цього проекту. І не може бути переконливих аргументів, жодних виправдань, що це сталося з об'єктивних причин!

— Наскільки відомо, причиною затримки з виданням називали брак коштів.

— Я згоден, що якогось року могли не виділити кошти. Але як у наступні роки — з 2006-го до 2012-го? Це не витримує жодної критики! У державі є конкретні люди, які за це відповідають. І навіть якщо торік ми видали 2-3 томи, то 2013-го можна було б підготувати решту і до 9 березня наступного року встигнути.

Зрештою, що ж робили люди, які називають себе патріотами, — тодішній президент Ющенко, віце-прем'єр Васюник, віце-прем'єр Кириленко, директор Інституту літератури Жулинський? Ну як можна, щоб стільки років — і нуль томів? І якщо по правді говорити, то останні томи, зокрема й 7-й, який видано 2005-го, готувалися до друку і вийшли при прем'єр-міністрі Януковичу. Виходить, що і завершуватиметься це видання при Президентові Януковичу, про якого деякі політичні сили кажуть, що він не зовсім патріот. А хто ж вони тоді після цього, якщо не пам'ятають самого Шевченка?..

Нині єдиний вихід, що все-таки весь наступний рік — ювілейний. І немає сумніву в тому, що впродовж 2014-го ми видання завершимо. Сумніву в цьому немає, хоча хотілося б, звичайно, встигнути до 9 березня. От у чому справа...

— Тобто вже очевидно, Леоніде Михайловичу, що Україна не встигне завершити видання 12-томника?

— Ми робитимемо все для того, щоби встигнути. Адже як держава, як нація ми повинні в цьому питанні виглядати достойно. За видання відповідають Національна академія наук і Держкомтелерадіо, і хоч це зовсім не мої функції, але як заступник голови оргкомітету з відзначення 200-річчя я змушений був втрутитися. І на першому засіданні оргкомітету порушив питання перед працівниками Держкомтелерадіо, науковцями, зокрема директором Інституту літератури НАН України Миколою Жулинським, про створення спільної розширеної робочої групи з редакторів і шевченкознавців, щоб стахановським методом якісно підготувати решту п'ять томів 12-томника. Але стає дедалі очевиднішим, що науковці, редакційна робота, праця з рукописами, оригіналами Шевченка — це копійка річ, яка не може відбуватися в такій пришвидшений спосіб.

— У святкуванні ювілею Шевченка братимуть участь зарубіжні країни, зокрема Російська Федерація. З росіянами, очевидно, співпрацюватиме Український культурний центр у Москві. Ми маємо ще один культурний центр — у Парижі. Цього не досить з точки зору

необхідності популяризації України в світі. Тим часом у Києві присутні культурні центри багатьох держав, зокрема, Польський Інститут, Французький культурний центр, німецький Гете-Інститут, Італійський інститут культури, Російський центр науки і культури. Вони дуже активно працюють. Чи Україна планує відкривати нові культурні центри у Європі? Чи не має цим заопікуватися Мінікультури?

— Зрозуміло, що для успішного просування іміджу України повинна бути ціла мережа культурних центрів — хоча б у 10-15-ти найпріоритетніших для наших загальнодержавних інтересів країнах, незалежно від того, більші вони чи менші.

Одна із причин незадовільного стану справ у цій сфері — те, що немає чіткого бачення реального механізму, в якому повинні бути задіяні кілька складових. Міністер-

**Леонід
НОВОХАТЬКО**

КУЛЬТУРА — ЦЕ СТРАТЕГІЧНА ГАЛУЗЬ!

ство закордонних справ має визначити, де такі центри відкривати, і допомагати у їхньому відкритті, у їхньому функціонуванні, бо роботою центрів з вулиці Грушевського чи Хрещатика не покотуєш. Це також повинні бути Міністерство культури і Міністерство освіти, тому що центри мають просвітницький характер, а також Держкомтелерадіо — для інформаційної підтримки. Ще одна складова — це громадськість у вигляді багатьох фондів та організацій. Бо організацій у зв'язках із зарубіжними країнами у нас дуже багато, але що вони практично роблять для пропаганди, для іміджу України? Тут більше запитань, ніж відповідей...

Думаю, що колись ми діждемося урядового рішення, яке поставить виконання цих питань на якісь усталені рейки. Ну і, звичайно, потрібні чималі кошти. Будемо багатіші — будемо розбудовувати.

— Про кошти. Який бюджет Мінікультури України у цьому році? І на що його конче не вистачає?

— Бюджет міністерства і підвідомчих йому закладів — 2,2 мільярда гривень. В основному він включає головні захищені статті. Це — зарплата людей у концертних організаціях, в навчальних закладах, музичних академіях, утримання бібліотек, національних музеїв, заповідників; комунальні послуги усіх цих закладів і охорона музеїв і заповідників. Вистачає його і на проведення великих концертів до свят, на представництво України на міжнародних фестивалях і

виставках.

Це необхідно, адже держава не матиме успіху в утвердженні міжнародного іміджу, якщо не братиме участь у найбільш престижних, усталених, відомих заходах культурного життя за кордоном, якими є Каннський кінофестиваль, Берлінський кінофестиваль, бієнале у Венеції, «Слов'янський базар» у Вітебську. Якщо ми хочемо мати результат, то повинні витратити кошти.

А ми себе достойно презентуємо на Венеційській бієнале, і підтвердження цього — наша багаторічна участь у цій виставці, яка є найбільшим оглядом сучасного мистецтва. Україна там представлена національним павільйоном, ще один винаймає Фонд Віктора Пінчука. Це приклад того, як об'єднуються державний бюджет і приватна ініціатива. Причому приватна ініціатива, прямо скажемо, високовартісна. Міністерство культури вкладає в цей проект понад 1 мільйон гривень, думаю, що Фонд Пінчука — набагато більше коштів.

торговельно-розважальний центр, поряд із входом у пивний бар і ковбасою. Люди, може, хотіли зробити щось гарне, але насправді вони не пошанували Пінзеля...

— Шедеври Іоанна Пінзеля приїхали з Лувру, а у Львові в аварійному стані музей Пінзеля. Відомо, що у селі Годовиця на Львівщині руйнується церква з шедевром Пінзеля. Ваш попередник на посту міністра культури обіцяв посприяти в реконструкції музею, в ремонті храму.

— Я твердо можу сказати одне — ці об'єкти в комунальній власності і ними має опікуватися Львівська обласна влада. Міністерство культури не може цим займатися. Ще знаю, що після виставки творів Пінзеля у Луврі французька сторона виявила бажання оглянути церкву в Годовиці і, можливо, допомогти її відреставрувати.

— Стан справ у музейній галузі багато в чому залежить і від кадрової політики. Скажімо, резонанс у ЗМІ мали скандали, пов'язані зі зміною керівництва в музейних закладах, у тій же Києво-Пе-

літичного характеру, єдиний був конкретний. Він і збудував, власне, громадську думку. А суть цього пункту така — щоб у дитячих школах естетичного виховання батьківська плата була на рівні собівартості навчання.

Тепер кілька цифр. Середня плата за навчання в школах естетичного виховання по Україні становить 52 гривні за місяць на одну дитину. На Правобережжі є аграрні області, де є і 40 гривень, а найвища — у Києві і Севастополі. По Києву: по народних інструментах — 70 гривень, по фортепіано, естрадному співу, де трошки інші витрати й інша кількість людей, — 140-150. У будь-якому випадку переходу на собівартість не буде, тому що вона в деяких регіонах співзвучна із середньою зарплатою.

У нас майже півтори тисячі шкіл естетичного виховання. Ми ж не можемо ліквідувати всю систему естетичного виховання! Цього не буде!

І я хочу, щоб усі зрозуміли, — то був лише лист одного відомства до іншого. Я під-

черській Лаврі, Національному художньому музеї України... Деякі кадрові призначення виглядали справді анекдотично. Такі речі підірвують авторитет самої влади, бо в систему Мінікультури приходили випадкові люди. Як Ви ставитесь до цього, Леоніде Михайловичу?

— Я знаю про ці випадки. І публічно проти деяких з них ще в кінці минулого року виступав у пресі. Моя точка зору полягає в тому, що ця сфера — надзвичайно чутлива, важлива і відповідальна. Керувати нею повинні фахівці, які мають досвід у цій галузі і відповідну освіту. Саме тому я виступав проти переклади призначення директором Черкаської обласної філармонії людини, якій 23 роки і яка щойно закінчила філологічний факультет місцевого університету. Я мав розмову з цього приводу з губернатором Сергієм Тулубом...

Щодо моїх заступників, то всі вони — компетентні люди, з досвідом. Один з них був вісім років начальником обласного управління культури, а потім віце-губернатором з гуманітарних питань. Першим моїм заступником став колишній заступник міністра культури, а до того — начальник управління міністерства. Ще один заступник міністра — керівник апарату є юристом, він тривалий час — вісім років — працював у Мініюсті, з них чотири — першим заступником міністра. От мої кадри. Я за них відповідаю.

— Ще одна з резонансних тем, яка досі не закрита, — оптимізація шкіл естетичного виховання. Відомо позиція Мінікультури щодо цієї ініціативи Мініфінансу. Як сказав ваш перший заступник Тимофій Кохан, вона негативна. Але чи загрожує нам все-таки оптимізація?

— Уся ця веремія розпочалася з листа Міністерства фінансів до Міністерства культури, в якому були висловлені пропозиції щодо оптимізації мережі бюджетних установ, що утримуються за рахунок місцевих коштів. І все було б нічого, якби не один пункт, який, на відміну від решти позицій загального, рекомендаційного, ана-

треба упорядкувати. І вже є доручення Міністерства культури протягом півроку їх переглянути.

А от щодо рівня освіти і освіченості, то кількість випускників середніх шкіл, які вільно володіють мовами, які були за кордоном або які взагалі уявляють якесь інше життя, звичайно, на користь нинішніх порівняно з випускниками 80-х років. Інша справа, що при всьому цьому за рівнем доброти, поваги до старших, мені здається, те суспільство і та молодь були кращими. А сьогоднішні відзначаються солідною питомою вагою цинізму.

— Але ми маємо докласти зусиль, щоб ця ситуація змінилася. Що в цьому плані може зробити міністр культури? Адже Ви мали прийти на посаду з якоюсь мрією, з якоюсь метою, якісь цілі мають бути поставлені.

— Чесно скажу, я не мріяв прийти на посаду міністра культури. У мене була досить поважна, інтенсивна і відповідальна робота — заступника голови КМДА. І я нікуди не збирався йти. Для мене було абсолютною несподіванкою запрошення на розмову до Президента, під час якої він зробив мені цю пропозицію. І в дуже короткий час було підписано наказ, а вже через кілька годин я вилетів із Президентом у відрядження в Литву, де інформував литовську сторону про перспективи спільного відзначення 200-ліття Тараса Шевченка.

— Я поставила це запитання тому, що ми мріємо мати міністра культури, який в свою чергу мріє змінити ситуацію з культурою в країні. Який мріє зробити щось реальне і здатен це зробити. Звичайно, за умови сприяння уряду. Наскільки в уряді прислухаються до думки міністра культури?

— Я можу твердо сказати, що за невеликий час, за чотири місяці роботи міністром, уже двічі був прийнятий Президентом держави. Уряд ухвалив кілька рішень у сфері культури. Я звертався до Миколи Азарова позачергово, під час засідання Кабінету Міністрів, з проханням дати протокольне доручення всім керівникам областей, міст Києва і Севастополя взяти під особистий контроль святкування 200-річчя Шевченка і 70-ліття Перемоги. Микола Янович тут же відгукнувся. Тобто я не можу нарікати на неухвалу керівництва держави до сфери культури. І я сподіваюся, що і правки Міністерства культури до бюджету 2013 року переглядатимуться в бік збільшення.

А щодо мрій... Я мрію, щоб Міністерство культури мало в державі більшу питому вагу, більш вагоме місце, ніж просто концертна організація чи будинок, з якого йде фінансування бібліотек і клубів. Щоб це Міністерство стало Міністерством культури й духовності — таким більш загально гуманітарним і впливовим у розумінні підтримки галузі. Щоб воно стало фінансово потужнішим і в той же час більш значущим — в загальноцивілізаційному плані, в сенсі виховання, утвердження сімейних цінностей, прищеплення поваги до культури в усіх її сферах і проявах. Тому що культура — це стратегічна галузь!

— Ми бажаємо Вам справжніх звершень, Леоніде Михайловичу. Щиро дякую Вам за інтерв'ю.

Розмову вела
Валентина ПАЩЕНКО
(УКРІНФОРМ)

СВЯТО ПІД МОНУМЕНТОМ ДРУЖБИ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Святкуючи 20-ліття рідного ВНЗ, молодь виставила столи, де наочно демонструвалося дещо з того, чим зможуть оволодіти їхні юні послідовники: це були і вишукані вишивки золотом, виконані Заїрою Зінітдіновою, до яких настирливо тягнулися покупці, і виготовлені вручну книги, і вироби із кераміки з унікальним розписом, про які розповідав викладач факультету Якуб Кадиров. Демонстрували свої надбання (переважно книги, видані працівниками університету) і кафедри кримськотатарської й турецької мов, а також англійської і німецької. Було що показати і кафедрі історії, хоча переважали книги однієї людини — Володимира Полякова, якого ще донедавна ми знали як

директора школи № 37. Психолого-педагогічний факультет хизувався малюнками, створення яких для виконавця є водночас методом психологічного розвантаження. І називається це «малюнокотерапією». Чи не найважливішою була кафедра технології і дизайну швейних виробів: стіл прикрашали ляльки в національних костюмах, і дівчата раді були розповідати про кожен із них у деталях.

А історико-філологічний факультет шукав прихильників, застосовуючи найдієвіший метод — частування. Щоправда, млинці, згорнуті в трубочку, з грибами, навряд чи були типовими для української кухні, та щирість господинь у віночках компенсувала те, чого вже не вистачило запізнаним гостям.

На жаль, про такі професії, як експлуатація та ремонт транспорту, машинобудування, охорона праці, електромеханіка, зварювання тощо розповісти в межах одного столу на центральній площі Сімферополя було неможливо. Та особисто у мене найбільший інтерес викликала «малюнокотерапія». Але це вже пізніше, коли, прочекавши кілька годин урочистої частини, що мала відбутися в Українському музичному театрі, при вході у фойє я раптом з'ясувала, що там мені зовсім не раді. Бо запрошення на руках у мене не було, а журналістського посвідчення виявилось недостатньо, аби бути допущеною до виконання своєї суто професійної місії. Не допомогли і друзі — працівники

університету, які намагалися переконати охорону, що людина я тут не випадкова.

І тоді мені пригадалося безліч заходів, пов'язаних з інтеграцією кримськотатарського народу в українське суспільство, які я висвітлювала у своїй газеті, і пошуки слів, переконливих, щирих, що мали розсіяти чийсь сумнів і забобони, і отой пам'ятник, на який жертвували кошти представники всіх народів і який я, певне, мала б намалювати з метою психологічної реабілітації.

Що було далі, довідалася із сайту КІПУ. У своєму виступі заступник голови Меджлісу Рефат Чубаров зауважив, що 20 років — не такий вже й великий проміжок історії в житті кримськотатарської нації. А якщо «є нація — є й майбутнє». Виступили також Постійний Представник Президента України в Криму Віктор Плякіда, народний депутат Борис Дейч, міністр освіти і науки

АРК Наталія Гончарова, ректор ТНУ Микола Багров та інші поважні особи.

Тож нічого принципово нового у залі я б і не почула, новим було лиш те, що «Кримська світлиця», яка понад 20 років пропрацювала на ідею дружби і єдності народів Криму, сама могла б раптом опинитися... за межами цієї тематики. Будемо вважати це невеличким непорозумінням, що не могло зіпсувати враження від свята, з яким ми широко вітаємо наших 20-літніх ровесників!

Тамара СОЛОВЕЙ

А ВИ ЗНАЄТЕ, ХТО ТАКИЙ ГЕЛЬВІГ?

Другої неділі червня Україна святкувала День медичного працівника. А незадовго до того в Алушті та Сімферополі відбувся IV Всеукраїнський симпозиум за участі міжнародних фахівців «Морфогенез органів і тканин під впливом екзогенних факторів». Втім, мова зовсім не про науковий зміст симпозиуму, мало зрозумілий далеким від цієї тематики людям. Важливо те, що він був присвячений 140-річчю з дня народження засновника Кримської морфологічної школи професора Р. І. Гельвіга, людини, ім'я якої знають далеко не всі кримчани, навіть студенти ТНУ, хоча професор фактично був його засновником і першим обраним ректором у 1918 році.

Біля джерел створення Таврійського національного університету стояла ціла група професорів Київського національного університету, а однією із перших кафедр, що розпочала тут працювати, стала кафедра нормальної анатомії людини. Очолив її Роман Іванович Гельвіг, він же став і деканом медичного факультету.

Старожили від медичної науки пам'ятають, хоча вже в переказах, як він заявляв: «Університет має яскраво горіти», і робив усе, щоб так воно і було. Його лекції завжди користувалися «аншлагом», як і публічні виступи.

Народився Роман Гельвіг 12 вересня 1873 року в м. Липецьк Тамбовської губернії. У 1897 році закінчив

природниче відділення фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзького університету, далі вступив на медичний факультет Київського університету ім. св. князя Володимира, де завершив навчання на відмінно. Після чого залишився працювати на кафедрі нормальної анатомії, а водночас викладав анатомію в шкільній низці медичних закладів.

У 1907 році Р. Гельвіг складає іспит на доктора медицини і починає працювати в Київському жіночому медичному інституті. Він відвідує анатомічні інститути Німеччини та Австрії, а під час літніх канікул займається дослідницькою роботою в пetersбургській біологічній лабораторії, використовуючи

набутий там досвід для подальшої роботи у своєму ВНЗ. У результаті в березні 1913 року відбувається вдалий публічний захист Гельвігом його докторського ступеня.

У той же час з'являються такі його роботи, як «Вступ до курсу анатомії людини», «Головні нерви», «Дані про побудову голови і черепа людини», «Анатомія судин голови людини» тощо. Пізніше він впритул підступає до нового наукового спрямування: проблем нейрохірургії.

Та ось настає кримський період його життя. Спочатку в Криму працює лише філія Київського університету ім. св. Володимира, до якої входять медичний та фізико-математичний факультети, і

вже з того часу до останнього дня Роман Іванович пов'язує своє життя з Кримом. Це тоді, у 1918 році, молодий університет одержав назву Таврійського і розташовувався на вул. Пушкіна. Потім розпочинаються пошуки по всій країні гідних для нього фахівців.

Читаючи лекції з анатомії людини, Роман Іванович не забував і про її душу, вдаючись до міркувань про психологію, педагогіку, виховання і майстерно володіючи увагою аудиторії.

На згадку про себе він залишив багато наукових праць, що є актуальними й досі. Вони зайняли почесне місце в бібліотеці Кримського державного медичного університету ім. С. І. Георгієвського. Там вони — потрібніші, хоча першу наукову бібліотеку при Таврійському університеті створив саме Р. Гельвіг. Мав він і власну, сформовану з любов'ю бібліотеку, яку теж залишив університетові і до якої входило 1500 томів. Ця бібліотека зберігається в ТНУ й досі.

Інтерес до особи Романа Гельвіга в наукових колах не зникає і сьогодні. В симпозиумі взяло участь понад 120 фахівців у галузі анатомії, гістології, топографічної анатомії та експериментальної морфології. В рамках симпозиуму відбулися пленарне засідання та засідання по секціях, де було заслухано і обговорено понад 50 доповідей. Та найбільше уваги викликала саме та, що була присвячена ювілярові: «Р. І.

Гельвіг — фундатор кримської морфології». З нею виступив професор Василь Степанович Пикалюк. З цієї доповіді присутні більше довідалися про біографію та внесок вченого у створення Таврійського класичного університету і медичної науки в Криму, підґрунтям для якої стало понад 100 праць, оприлюднених вченим.

За підсумками симпозиуму, його учасники внесли цілу низку пропозицій, пов'язаних з увічненням пам'яті Романа Гельвіга. А саме: просити встановити меморіальну дошку і присвоїти ім'я науковця одному із навчальних корпусів ТНУ, перейменувати вул. Студентську (або якусь поряд) на вулицю професора Гельвіга, активізувати роботу, пов'язану з дослідженнями професора.

В організації та проведенні симпозиуму взяли участь Міністерство охорони здоров'я України, Академія наук вищої освіти України, ДУ «Кримський державний медичний університет ім. С. І. Георгієвського» та Наукове товариство анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України.

Сам факт проведення цього заходу свідчить про те, що свічка пам'яті про цю людину, і навіть не свічка, а смолоскип, ще довго горітиме на кримській землі, нагадуючи сучасникам і нащадкам: зберігається не те, що заховав у клуні, а те, що віддав людям.

Тамара ФЕДОРЕНКО

В СЕВАСТОПОЛІ ГОВОРИЛИ ТІНІ...

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Художній образ душі-«тіні» кожного із загиблих героїв відкриває завесу тієї іншої частини історичної правди, яку потужна імперська пропаганда ігнорує чи просто приховує нескінченною кількістю пронизаних советською ідеологією програм, фільмів, статей, книг, репортажів і т. д. про війну і нав'язуваних шаблонів. Будучи за змістом документальним, фільм максимально наближений до художнього і знімався на громадських засадах (і актори, й технічний персонал витрачали свій власний час і кошти) з особистої ініціативи автора і режисера. Разом із відсутністю використання фотографій, хроніки і «голів, що говорять» — різних істориків, експертів, навіть ветеранів та інших фахівців, натомість ролі всіх героїв непогано зіграли не професійні актори, а звичайні люди. Особливо шемливі почуття викли-

Кадр з фільму. Фінальна сцена

кає група відвідувачів музею 35-ї Берегової батареї — школярів.

У кожній короткій історії стиснуті трагедії цілих народів, що пішли у вічність, згадуються і маловідомі факти репресій народів Криму в 1936-1937 рр., перейменування населених пунктів Криму.

Під час обговорення стрічки гля-

дачі довідалися і про нелюдську заборону з боку тоталітарної влади депортованим повертатись на свою малу Батьківщину — в свої села і міста.

Заступник голови регіонального меджлісу Талат Сулейманов висловив вдячність колективу творців фільму і поставив його в один ряд

з нещодавнім фільмом «Хайтарма», бо депортація народів і їхній геноцид неприпустимі в цивілізованому суспільстві. Очевидно, що необхідно засудити такі дії тоталітарної держави і тих, хто, переступаючи закони справедливості і людяності, до того ж обмовляв і обривав цілі народи.

Голова Асоціації національно-культурних товариств м. Севастополя Валерій Милодан теж висловив вдячність за створення неперецінного художньо-публіцистичного фільму, який закликає до покаяння. Без цього неможливо побудувати цивілізоване суспільство. Також він відзначив, що у Севастополі досі не створена Книга Пам'яті жертв політичних репресій, як-от видана 6-томна у Криму, існують якісь сили, що не хочуть торжества історичної правди і не дозволяють навіть ознайомитись зі списками депортованих у часи війни.

Заступник голови Севастопольської організації Спілки офіцерів України Тимур Баротов є капітаном 2 рангу запасу, його дід заги-

нув під час боїв у 1943 р. в Україні, батько — офіцер і воював в Афганістані, і тому військова і воєнна тема йому близькі.

Більше 100 осіб взяли участь у створенні фільму, який нині має російськомовну і українськомовну версії. Тимур Баротов повідомив, що готується версія кримськотатарською та однією з європейських мов. За його словами, йде робота над створенням плану перегляду фільму військовими, планується співпраця із телеканалами, розміщення в Мережі. Фільм вже замовлений однією із таджицьких телекомпаній і готується до відправлення.

Т. Баротов висловив вдячність всім, хто фінансово і матеріально допомагав у створенні фільму.

Перегляд кінострічки відбувся за сприяння генерального директора СРДТРК Сергія Норманського, який звернувся за проханням до відділу культури надати для перегляду один із залів кінотеатру «Перемога» у День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні.

Микола ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ

МОРСЬКІ КОРДОНИ МИСТЕЦТВА

Літературно-мистецький фестиваль «Золоті зерна одного колоса» Карпати — Крим, який відбувся 16-18 травня 2013 року в місті Коломия Івано-Франківської області, вже може порадувати нас першими пишними снопами достиглого зерна. Дружба, яка зародилася на фестивалі, посприяла об'єднанню не тільки заходу та сходу, а й кримських міст. Зокрема, 20 червня відбувся візит організаторів та учасників конкурсу ім. Лесі Українки «Змагаймося за нове життя!», фестивалю «Золоті зерна одного колоса» до Академії військово-морських сил імені П. С. Нахімова (місто Севастополь).

Ініціаторами зустрічі стали: О. С. Гавалюх, капітан 2 рангу, начальник Наукового центру Академії військово-морських сил імені П. С. Нахімова; представник Севастопольської організації Спілки офіцерів України Андрій Володимирович Лубенець, кандидат історичних наук, доцент кафедри СГН Академії військово-морських сил імені П. С. Нахімова; Тетяна Миколаївна Захарова, заслужений вчитель України, методист вищої категорії Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України (Кримська філія), місто Сімферополь; Микола Солоненко, голова ГО «Інститут розвитку громадянського суспільства», місто Коломия.

Основною метою зустрічі стало бажання залучити до

проведення зазначених курсів керівництво та курсантів академії. Майбутню співпрацю було обговорено з капітаном 2 рангу А. Б. Степаненком, тимчасово виконуючим обов'язки заступника начальника академії з виховної роботи; капітаном 1 рангу С. Г. Малярчуком, начальником кафедри соціально-гуманітарних наук академії; полковником В. М. Касюком, головою Севастопольської організації Спілки офіцерів. Представники академії радо відгукнулися на пропозицію співробітництва. Наступного року конкурсу «Змагаймося за нове життя!» виповниться 10 років, і, можливо, ця значна дата стане стартом для ще більшого розвитку масштабу змагання. Більшість учасників конкурсу становлять школярі, про-

те з кожним роком студентська молодь все активніше долучається до його проведення, тож можна очікувати розширення конкурсної програми і запровадження нових видів творчих поєдинків. А з підтримкою академії, можливо, традиційний III етап, який передбачає відвідування міст, де жила і творила Леся Українка, пройде не тільки в Ялті, а й у Севастополі, який теж пов'язаний з ім'ям славетної поетеси.

Звичайно, що це дасть змогу ділитися досвідом та створювати дружні зв'язки, сприяти об'єднанню українських, кримських міст та людей заради спільної мети — відродження української самобутності та єдності.

Під час бесіди прозвучали слова про те, що Українські Збройні сили повинні мати національну ідеологію. І ці слова стосуються кожного жителя країни. Все починається саме зі свідомості людини — як громадянина України, як патріота, який повинен діяти, маючи ідею і мету.

Андрій Володимирович

провів пізнавальну екскурсію територією академії, розповів про закони, за якими тут навчаються та працюють. Це наче незалежна держава, громадяни якої відповідально будують своє життя, керуючись армійським статутом. Тут панує дисципліна, порядок, проте це зовсім не перешкода мистецтву та творчості, а навіть навпаки.

Приємно, що в стінах цього навчального закладу спілкуються виключно державною мовою. У багатьох кабінетах можна побачити портрети Т. Г. Шевченка, а курсанти беруть участь у міжнародному мовному конкурсі імені Петра Яцика. Тобто наперед треба давати змогу молоді проявити себе, кожна людина багатогранна, потрібні тільки бажання та можливість продемонструвати це. Але ці конкурси тільки починають набирати обертів, тримаються вони значною мірою на невичерпному бажанні та ентузіазмі людей, які широким вбодівають за Україну та її майбутнє. Та, на жаль, дуже часто цього виявляється недостатньо. Тому саме такі заходи, які сприяють співпраці та

об'єднанню, дуже потрібні.

Хочеться вірити, що зустріч не пройшла даремно, і конкурс «Змагаймося за нове життя!» отримає новий виток свого розвитку за участі Академії військово-морських сил імені П. С. Нахімова та делегації міста Коломий, які вже запрошені на ювілейний

захід. А представники академії сподіваються, що завдяки таким проектам у їхньому навчальному закладі буде більше курсантів із заходу України.

Христина ЖДАН,
учениця 10 класу Стальнівської ЗОШ І-ІІІ ступенів
Джанкойського району

ВЧАСНО ТА НАДІЙНО

1 липня цього року 537 вузол фельд'єгерсько-поштового зв'язку Військово-Морських Сил Збройних Сил України святкуватиме 20 річницю від дня створення.

Серед багатьох установ, що нині дислокуються на теренах сонячного півострова, ця вирізняється тим, що працює як годинниковий механізм. Ще б пак, адже від її діяльності — точності й надійності — залежить ефективне функціонування інших військових підрозділів.

Перш ніж почати вести мову про нинішніх ювілярів, треба пригадати, що з моменту народження людства, з часів виникнення племен, народів, держав з'явився, розвивався та набував суттєвого значення зв'язок. Першим і найстарішим серед його видів є фельд'єгерсько-поштовий зв'язок. Нині достеменно невідомо, коли народилася пошта. Але вже у літописах від 885 року є спогад: «Послал Олег к Радимичам, спрашивая...». Потім вже частіше і частіше з'являються повідомлення про «пошлюки вестников, гонцов». «Ямской приказ» був однією з найважливіших урядових установ, що відала усім транспортом та організувала «ями» (такі собі поштові станції).

У 1716 році фельд'єгерсько-поштовий зв'язок набув свого офіційного статусу, було введено форму для фельд'єгерів, а тодішнім російським імператором Петром I був виданий «Устав воинский».

У роки лихоліть Великої Вітчизняної війни важливу роль відіграв безперервний поштовий зв'язок тилу з фронтом і навпаки. Кожен з бійців жадав отримати листа з дому. Бо то був єдиний ланцюжок, що єднав захисників Вітчизни з рідною оселею.

І сьогодні, в роки технічного прогресу та високих технологій, фельд'єгерсько-поштовий зв'язок не втрачає своїх позицій. Донині вважається кореспонденція «з рук в руки» найбільш надійною та достовірною, що потрапляє до адресата в оригінальному вигляді.

537-й вузол фельд'єгерсько-поштового зв'язку (ФПЗ), який цими днями відзначає своє двадцятиріччя, сформований згідно з Директивою начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 1 липня 1993 р. з місцем дислокації у Сімферополі. Створювалася частина на фондах станції фельд'єгерсько-поштового зв'язку тодішньої 84-ї окремої механізованої

бригади 32 Армійського корпусу за активної участі офіцерів — підполковника Сергія Кравченка та майора Віктора Мілька.

За час існування частина змінила кілька місць дислокації і згодом «осіла» на території штабу корпусу. У 2004 році, внаслідок кількох організаційних заходів вузол зв'язку прийнятий у безпосереднє підпорядкування начальника вузлу національного флоту України.

За минулі 20 років призначення вузла ФПЗ докорінно не змінилося. Так, як і в минулі часи, основні завдання зосереджені на забезпеченні управління військовими частинами, що дислоковані в Автономній Республіці Крим, шляхом доставки рухомими засобами зв'язку таємних та поштових відправлень.

Колектив, штатна чисельність якого ледь перевищує 30 осіб, забезпечує прийом таємних і поштових відправлень від штабів з'єднань та частин і направляє їх за призначенням, забезпечує вза-

модію з органами Державної фельд'єгерської служби України та Державного комітету спеціального зв'язку України, здійснює експедицію у військові організми службової літератури і періодичного друку, забезпечує постійний поштовий зв'язок військовослужбовців віддалених гарнізонів з населенням країни шляхом доставки письмової кореспонденції.

За сухими рядками шоденна копійка робота військового колективу, адже рівень відповідальності надто високий, щоб хтось мав право на помилки. Доставка фельд'єгерсько-поштовим зв'язком у справному вигляді практично необмеженої кількості секретних документів, забезпечення високої таємності змісту секретних відправлень, які доставляються без витрати часу на їх шифрування і дешифрування, — це основна складова діяльності вузла. Він є надійним помічником для командирів і штабів у використанні цього виду зв'язку, оскільки не потребує дотримання будь-яких форм викладу інформації і не обмежує її обсягу.

Не випадково девіз частини — «Вчасно та надійно». Адже саме у цих словах містяться найважливіші вимоги до цього виду зв'язку. Щоденно 3-4 автомобільними маршрутами ФПЗ доставляють кореспонденцію у різні гарнізонні автономії. В середньому за зміну в експедиціях обробляються близько 350 відправлень: службові листи, пакети, бандеролі, упаковки з технікою різного грифу таємності. Довжина загального тижневого автомобільного маршруту складає 1765 кілометрів, до того ще треба додати 1136 кілометрів залізничного шляху. Аби забезпечити стовідсоткове виконання завдань, необхідна чітко відпрацьована та збалансована взаємодія. Все це досягається завдяки вмілому

підбору персоналу. До речі, нещодавно частина на 100% укомплектувалась контрактниками.

За роки існування частини в її лавах служили близько чотирьох сотень військово-службовців, у тому числі 30 офіцерів. Командир частини підполковник Олексій Миронов з гордістю розповідає про підпорядкований йому колектив. Начальник обмінного пункту старший прапорщик запасу Світлана Карпенко, тривалий час виконуючи функціональні обов'язки, працювала позаштатним кадровиком та начальником строївої частини. У когорті кращих — старший інспектор-ревізор старший прапорщик Інна Касумова. Оператора відділення поштового зв'язку старшого сержанта запасу Людмилу Бондаренко вирізняє високий професіоналізм та відповідальне ставлення до дорученої справи. На рахунок старшого техника поштового вагона старшого прапорщика у відставці Радика Таліпова сотні відряджень залізничних перевезень. Шоліта у майора запасу Олександра Степеренкова гаряча пора у прямому та переносному сенсах, адже він разом зі своїми підлеглими забезпечує доставку кореспонденції вищого керівництва оборонного відомства та Генерального штабу.

Під керівництвом заступника начальника вузла майора Сергія Дорошина ус-

пішно працює управління вузла, де проходить планування бойового застосування та всебічне забезпечення повсякденної діяльності. Відділення фельд'єгерського та поштового зв'язку на чолі із капітаном Олександром Дякончуком та старшим лейтенантом Олександром Філіповим займаються безпосередньо виробничою діяльністю, а це щоденні зміни в експедиціях, шоденні автомобільні маршрути фельд'єгерсько-поштового зв'язку та безсонні ночі на залізничних маршрутах.

Перераховуючи найкращих, не можна не згадати відокремлені підрозділи, які очолюють майори Петро Петнічук та Євген Аносов. Слова особливої вдячності у святковий день почує на свою адресу начальник автомобільного відділення — старший прапорщик Юрій Абрамчук. Саме від вправності його маленького колективу залежить бездоганна робота «залізничних коней» частини.

Сьогодні, напередодні свого професійного ювілею, колектив фельд'єгерсько-поштового вузла зв'язку впевнено дивиться у майбутнє. Адже завдяки навченості, високому рівню професіоналізму особового складу, відданості своїй професії зв'язківцям під силу виконати найскладніші завдання.

Владислав СЕЛЕЗНЬОВ

ДВІ НОВІ КНИГИ МИРОСЛАВА МАМЧАКА

Пам'яті екіпажу ескадреного міноносця «Завидний», який першим підняв Український національний прапор над Чорним морем, присвятив свою нову книгу «Чорноморський флот. Курсом до України» дослідник історії, ветеран ВМС України, капітан 1 рангу Мирослав Мамчак. Разом із нею він презентував збірник документів «Військово-морське будівництво в Україні у XX ст.», куди увійшли архівні документи і джерела Севастопольського державного архіву, які розкривають події навколо процесу військово-морського будівництва в Україні протягом XX століття: рух за українізацію Чорноморського флоту та перехід його під юрисдикцію УНР в 1917-1918 рр., подальші політичні інсинуації, документи і матеріали часу відродження ВМС України та технологію створення флотської проблеми після здобуття Україною незалежності.

Презентація книг відбулася 20 червня 2013 р. у телерадіокомпанії ВМС ЗС України «Бриз», яку він очолював з 1994 до 2010 року і зробив її впливовим інформаційним центром не лише флотського життя та згуртував навколо себе усі українські, державницькі, національно свідомі сили Севастополя.

Автор дослідив процес військово-морського будівництва в Україні на початку і у кінці XX ст. та довів їхню тотожність. Саме на архівній і джерельній базі спростовані численні пропагандистські міфи навколо флоту, впроваджені імперськими ідеологами в свідомість севастопольців і моряків, перемоги, причини поразок і численні жертви, яких зазнали військові моряки і севастопольці в процесі боротьби за Український флот.

У відвертій розмові Мирослав Андрійович навів численні факти недооцінки значення флоту в житті української держави як на початку XX століття, так і наприкінці його, і тому

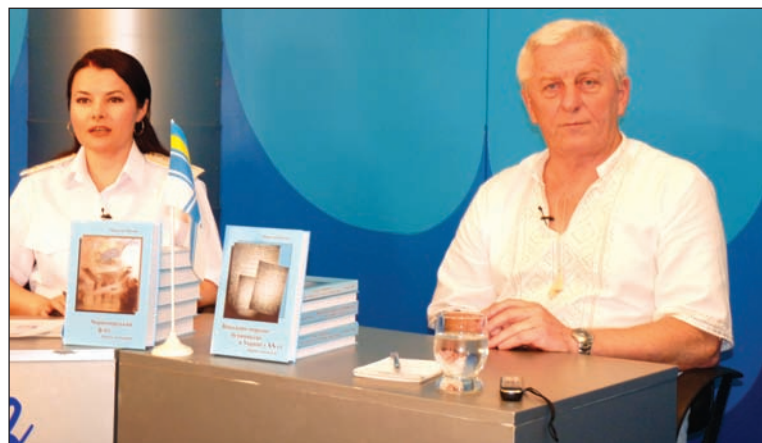
використання його в політичних цілях. Тодішній український уряд побоювся взяти на себе відповідальність за флот і втратити його. І цей самий сценарій, що вивірив у голові одного з організаторів більшовицького перевороту 1917 р. Лейби Троцького, був повторений Борисом Єльциним на початку 1990-х років після проголошення Україною незалежності. Якби Кравчук сказав Касатонову: «Командуй флотом, Україна буде його фінансувати», — була б інша ситуація, —

впевнений Мирослав Мамчак. Замість цього Кравчук сказав, що нам великий флот не потрібен, що призвело до втрати перспектив служби для великої кількості офіцерів. Виникла маса соціальних питань, які були вміло розіграні професійними пропагандистами. Адже на флоті 73% проголосувало за незалежність України. Після таких заяв їх одразу стало менше.

Пригадав автор і про невдалу спробу керівництва і військовослужбовців ВМС України донести замовчану правду про історичний факт підняття українських прапорів на кораблях Чорноморського флоту. 5 липня 2008 року у день 90-річчя проросійські сили організували антидержавний виступ, напали на моряків строкової служби і не дозволили встановити на Графській пристані меморіальну дошку.

«Це спроба заткнути рот історії, зробити чорну діру навколо всього, що стосується України в історії Севастополя, зв'язати всю передісторію ВМС України тільки з радянським Чорноморським флотом. Навколо Севастополя багато легенд, які схожі на міфи Стародавньої Греції. Багато героїв, серед яких українців немає. ВМСУ не повинні задовольнятися історіями чужих поразок і перетворювати їх на легенди», — сказав Мамчак.

Основною джерельною базою дослідження стала книга «Військово-морське будівництво в Україні

у XX ст. Збірник документів». Більшість архівних джерел активно використовуватимуться під час майбутніх історичних досліджень історичного минулого флоту і доводять, що флотська проблема України тісно переплетена з економічними і військово-політичними інтересами Росії.

Автор розповів, що безплідно звертався до директора фонду Павла Лебедева, який є міністром оборони України, за допомогою у виданні історичного дослідження про флот. У результаті цієї відмови і наявності вільного часу для роботи в Севастопольському державному архіві народилася ще одна книга. Навіть серед повернутих Московію документів, які підтримують советську владу, вдалось віднайти велику кількість архівних перлин, що відображають військово-морське будівництво Україною на початку XX ст. Але досі невідомі всі імена жертв більшовицького терору і це є одним із нагальних завдань істориків. Натомість у місті чимало ганебної топоніміки, яка

увічнює імена катів севастопольців — вулиці Пожарова, Островської, Гавена та інших нелюдів. Подібної різни не допустили навіть фашисти під час окупації Севастополя, каже Мамчак. За його підрахунками, Севастополь зазнав найбільших втрат від більшовицької агресії і терору. Але це в місті замовчується. Спотворюються і події нещодавнього минулого — початку 1990-х років.

Автор впевнений, що оприлюднення цих документів може сприяти уможливленню повторення трагічних подій і помилок минулого, бо флотська проблема в Україні досі не вирішена.

Книги видані невеликим накладом за фінансової підтримки Героя України, народного депутата I, II і IV скликань Степана Хмари видавництвом Севастопольської МО ВСТУ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка і розповсюджуватимуться у бібліотеках міста Севастополя і ВМС України.

Микола ВЛАДИРСЬКИЙ

Восени 1952 року мої батьки почали непокоїтись. Ще б пак, мені вже шість, я вже понад два роки активно читаю все підряд. А от з вимовою — проблеми. Мало того, що не всі літери вимовляю: «р», наприклад, так ще ж і думки свої викладаю якось дивно. Я, як би це правильно сказати, «запираюсь», чи що. Думок багато — слів мало, і в марних спробах розказати все, що думаю, я зазвичай «буль-кав» і замовкав. Ну, як наповнену пляшку перевернути. Спробуйте, і вам усе стане зрозуміло.

Батьки-викладачі не могли цього зрозуміти. «Викладай свої думки послідовно», — строго казав мені батько, але в мене не виходило. У мене не було послідовних думок. Вони були всі паралельні й одночасні. Кажучи сьогодишньою цифровою мовою, мені не вистачало пропускну здатності каналу зв'язку, тобто мовного апарату.

Мене показали дільничному лікарю — він жодних відхилень не знайшов, потім логопеду — так само без особливого ефекту.

Тут батькові спало на думку: «А що коли дати йому кілька уроків ораторського мистецтва, навчити правильно висловлювати свої думки?!» — сказав він матері.

Педагоги, вони й мислили як педагоги: потрібен репетитор. Але предмет був поза їхньою професійною компетенцією. Кого ж взяти в репетитори? Якийсь час вони обговорювали це питання, і раптом батька осінило: «Треба найняти репетитора в театрі», — сказав він.

В Астрахані був драматичний театр з постійною трупою і приміщеннями. Це був старовинний провінційний театр з «черевцем» і традиціями. Батьки туди інколи ходили. Без мене, я ще був дуже малим для розуміння «високого мистецтва».

Але через кілька днів батько з кимось поговорив, і ось ми йдемо до театру. Я був у зимовому пальтечку на ватині — уже стояв грудень. Випав перший сніг, і мені було весело, я весь час намагався посковзнутися по замерзлим калюжах. Транспорту в ті далекі роки на вулицях Астрахані було мало, так що я майже не ризикував втрапити під машину. Проте батько мене постійно осмикував.

«Поводь себе пристойно», — казав він: «Ми йдемо до самого Михайла Івановича». Після трьох повторювань я запам'ятав це на все життя. Бачте, і зараз пам'ятаю. Ну от і театр. Ми зайшли не з центрального, а з бокового входу, пройшли довгим коридором і далі в кімнату, на дверях якої висіла табличка з якимсь написом.

Те, що я побачив всередині, мене дуже зацікавило. Там на стільці перед дзеркалом сидів літній чоловік у халаті, з обличчям, намашеним чимось блискучим, мені здалося вазеліном. Біля нього метушилася молода пухленька жіночка, зодягнута більше, ніж легко: в напівпрозорому халатіку. Вона його чимось намащувала, потім шось відклеювала, потім шось причісувала.

Мені усе це видалося дуже дивним. По-перше, що халати

носять тільки жінки, і перед дзеркалами крутяться також. По-друге, косметика тоді була, за винятком помади, практично невідома широкій громадськості. По-третє, сувора післявоєнна мораль не допускала, щоб жінки були одягнені так легко при сторонніх.

Але тут чоловік обернувся і глибоким голосом гучно запитав: «Здрастуй, хлопчику. Як тебе звуть?».

«Боря», — несміливо промовив я. «Скажи це голосніше і виразніше, а то я шось погано чую», — сказав чоловік. Я розсердився. «Тут, що мене за маленького вважають?».

«Боря», — прокричав я шосили. «Ну це вже дуже голосно», — поморщився він і продовжив: «Ти вже

Борис ФІНКЕЛЬШТЕЙН

ГОЛОВНЕ — ТРИМАТИ ПАУЗУ

читаєш?». «Так», — відповів я з деяким злорадством. Річ у тому, що, почувши напередодні про наступний похід у театр, я понижорив по татовій бібліотеці і підготувався.

«І що ж ти зараз читаєш?» — поцікавився намашений вазеліном чоловік. «Ромео і Джульєтта», — задирливо відповів я. Він, здається, трохи розгубився. «Ви не вважаєте, що дещо ранувано?» — це вже він звернувся до батька. «На нього управи нема», — відповів батько: «Що хоче, те й читає».

Тут він мав рацію, на мене справді не було управи.

«Ну, гаразд», — відповів чоловік, як я зрозумів Михайло Іванович: «Зайдіть за ним десь за годину-півтори».

Батько пішов, а він спитав: «Ти можеш прочитати якого-небудь вірша?». «Авжеж», — відповідаю я: «Звичайно, могу». І тут же спробував викласти Шекспірівський пролог: *Два дома, рівноповажані й славі, В Вероні красній, місці наших дій, Знов починають свої чвари давні Й чужою кров'ю*

*кроплять розлад свій.
З лон тих домів —
рокована, нещасна —
Коханців пара у життя іде...*

(Переклад Василя Мисика).
Дотримуючись своєї звичайної манери говорити, я прискорював, прискорював декламацію і, нарешті, слова переповнили мене і я замовк.

«От-от», — сказав уже витертий і причесаний до того часу Михайло Іванович: «А куди ти поспішаєш? У тебе що, часу не вистачає? Поспішаєш жити?».

Тут він ушинув за м'яке місце жінку в халатіку і томливо сказав їй: «Досить, Машенько, відпочинь». Ми лишилися удвох. «Слухай, Борю», — сказав Михайло Іванович. — Дам я тобі кілька порад. Якщо хочеш, можеш їх виконати. А втім, твоя справа».

І продовжив: «Спочатку дочекайся, щоб всі скінчилися говорити. Потім зроби паузу і починай говорити сам. Спочатку тихо і повільно, щоб усі замовкли і прислуха-

лись. Потім голосніше і темпераментніше. Говори завжди повільніше, ніж тобі хотілось. Роби чіткі перерви між словами і довші між фразами. Під час цих пауз продумуй всередині себе, про що говори- тимеш далі».

Дві головні речі: це — ніколи не давай себе перебивати. А щоб такого не сталося, не говори дуже довго. І друге, тримай паузу. Тривалість паузи визначає майстерність актора. Великі актори могли довго тримати паузу, і публіка при цьому поворухнутися не сміла. Зрозумів?».

«Так», — відповів я, хоча зрозумів не дуже багато: «А як це зробити?». «Треба тренуватися», — відповів Михайло Іванович: «Ось з наступного разу ми цим і займемось. Тільки «Ромео з Джульєттою» не треба. Давай прочитаємо шось з Пушкіна чи Лермонтова». На цьому перше заняття закінчилось, і я

штанці під коліно. Як я їх, ці штанці і мережива, ненавидів. Варто було мені хоч де з'явитися в цьому наряді, як мене в ту ж мить починали дражнити ровесники. Враховуючи життєвий розвиток наших вуличних хлопчаків, «дівчисько» — це було найбезобідніше з того, що вони говорили. Але й цього зазвичай було достатньо для чергової бійки з тяжкими наслідками у вигляді позбавлення прогулянок або шматочка шоколаду, або ж стояння в кутку, або (найтяжче) тимчасової заборони читати. Але нічого не вдієш. Винесли табуретку, мене на неї поставили і мама голосно оголосила: «А зараз Боря прочитає вірш!».

Я відставив праву ногу, як вчив Михайло Іванович, упер ліву руку в бік, а праву простер перед собою і бадьоро почав: «Біліє парус самотою», — мовив я з легким підви- ванням: «У синій моря даліні...». В

що мить табуретка похитнулася, і я «загримів» разом з нею, опинившись чомусь в обіймах незнайомої дами — викладачки історії.

«Чого шукає він у просторі?» — продовжував я з істеричними нотками в голосі, випираючи головою в її неосяжні груди: «Що в рідній кинув сторони?».

Усі на якусь мить завмерли. От це була пауза! Наступної миті гості й батьки кинулися до мене, підняли, обтрусили, знову поставили на табуретку, і я дочитав вірш, зірвавши бурхливі оплески.

І з того часу цей вірш переслідував мене. Тільки-но приходили гості, так відразу: «Борику, прочитай». Щоб відомститися я почав експериментувати з паузами: «Бує вітер...», — казав я і завмирав. Завмирили і слухачі, думаючи, напевно: «Бідна дитина, забула».

Але дитина неухильно продовжувала, понижуючи голос до шепоту: «Хвиля грає, скрипучу шоглу порива...». І тут я починав розгойдуватися, зображуючи цю саму шоглу. «Та гей!» — викукував я сумно: «Він шастя не шукає». Тут я простирив руки до публіки і ослабим голосом продовжував: «І не від шастя відпливав».

Ага, забув сказати, що після Нового року я більше до Михайла Івановича не ходив, тому що батьки вирішили, що я достатньо, можливо, навіть надміру, просвітився щодо ораторського мистецтва. «Запірання» або «затискування», як таке явище називають в акторському середовищі, у мене начеб саме собою минуло.

Слова і фрази вільною рікою потекли з мене і затопили оточуючих. Я торохтів без упину. Усе, що я прочитав, усе, що я почув, я з почуттям, толком, повільно повідомляв оточуючим.

Врешті-решт мама знову звернулася до лікарів. «Раніше він сказати толком не міг, а зараз його зупинити неможливо», — сказала вона в моїй присутності дільничному лікарю Олександрі Степанівні, приємній жінці середнього віку: «Ну

що тут робити?».

«А нічого не робити, — відповіла лікарка. — Саме минеться, переросте». І з відтинком поваги додала: «Ой же цей Михайло Іванович, він кого хочеш умовить», — і сором'язливо відвела погляд. Видно було, що в театр вона ходила і Михайла Івановича знала.

І справді, з часом минуло. Років через десять я істотно виріс і почав інколи ходити до театру зі знайомими дівчатами. Була у нас і така форма залишання.

Михайло Іванович ще працював, але був уже стареньким. Героїв-коханців уже не трав, усе більше «благородних батьків».

І от якийсь, набравшись сміливості, я прийшов до театру з букетом квітів. «Це мені?» — радісно запитала супутниця. «Ні, — загадково відповів я. — Побачиш».

Вистава закінчилася, всі вийшли на сцену, і я пішов зі своїм букетом у потючі влячних глядачів. «Михайле Івановичу», — сказав я тихо, даючи йому букет. — Це я, Боря. Пам'ятаєте, як десять років тому ви вчили мене акторської майстерності. Ну, це... як тримати паузу». Він подивився на мене. Видно було, що він нічого не пам'ятав. «Там ще була Машенька, — нагадав я. — Гримерка».

Щось осмислене промайнуло в його очах, Машеньку він пам'ятав. «А Олександр Степанівну пам'ятає?» — у відчай промовив я. — Вона моїм дільничним лікарем була, і все про це знала. Михайло Іванович м'яко і загадково посміхнувся. Судячи з усього, він добре знав Олександр Степанівну.

Коло замкнулося, ми знову зустрілися, але ненадовго. Через місяць я поїхав вступати до інституту і більше ніколи не бачив ні Астраханського драматичного театру, ні літнього «прем'єра» Михайла Івановича, ні, тим більше, Машеньку чи Олександр Степанівну.

Але вірш «Парус» Михайла Юрійовича Лермонтова, написаний ним у 1832 році у віці всього 18 років і уперше опублікований у журналі «Отечественные записки» 1841 року, я вже не забуду ніколи.

З часом я примирився з цим віршем, оцінив його. І коли в інституті я плавав влітку матросом на парусній яхті по Чорному морю, і згодом на океанських просторах і великих кораблях я завжди пам'ятав: *Під ним блакить ясну, безжурно
Золотить сонце з височин,
А він, бентежний, кличе бурю,
Немов у бурях є почин!*

(Переклад Михайла Драй-Хмара)
Як прекрасно і зворушливо це звучить!

Але віддамо належне Михайлові Івановичу. За три тижні і на одному вірші навчити хлопчачка правильно говорити — це не просто! Усе, що він мені тоді передав, я пам'ятаю й понині. Цього цілком вистачило на все життя, щоб правильно і зрозуміло висловлювати свої думки, інколи навіть дуже великій кількості людей.

Пам'ятайте, головне — це тримати паузу!

Переклад з російської
Данило КОНОНЕНКО

«ПРО СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОЇ СИТУАЦІЇ ТА ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗВІТ МІНІСТЕРСТВА
КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ (КОРОТКИЙ ВИКЛАД)

(Закінчення. Поч. у № 17-19, 23-25)

У Тернопільській області залишається близько 20 населених пунктів, в яких мають місце конфлікти за право користування культовими спорудами між релігійними громадами, особливо в Тернопільському, Чортківському та Заліщицькому районах. Крім того, Тернопільська єпархія УАПЦ стикнулася із проблемою переходу частини священників разом з громадами під юрисдикцію УПЦ КП, що, на думку віруючих, які змінюють юрисдикцію, визначається як початок об'єднаного процесу між православними церквами, що йде знизу від віруючих. Так, у 2010 році таких громад було 26, у 2011 році — 3, у 2012 році — 13 одиниць. Керівники єпархіальних управлінь УПЦ КП постійно наголошують на необхідності підтримки саме їхньої «національної церкви».

У Чернівецькій області з 2006 р. продовжується протистояння між релігійними громадами УПЦ та УПЦ КП у с. Ошихліби Кішманського району. Причиною суперечки є право володіння культовою спорудою (недобудованою церквою), яке розглядається з 2006 р., у тому числі в судовому порядку.

Залишається конфліктною ситуація в місті Яготині Київської області, де навколо недобудованої культової споруди Свято-Троїцького собору продовжується протистояння між

громадами УПЦ КП і УПЦ. У с. Гатне Києво-Святошинського району місцевий підприємець впродовж декількох років втручається в діяльність релігійної громади, а причиною конфлікту є земельна ділянка, на якій на сьогодні вже збудована культова споруда, яку через протистояння неможливо оформити у власність релігійної організації. Залишається відкритим питання щодо користування приміщенням Свято-Вознесенського собору із дзвіницею у м. Переяслав-Хмельницький, на які претендують громади УПЦ та УПЦ КП, та в якому перебуває музей-діорама «Битва за Дніпро в районі Переяслав-Хмельницького восени 1943 року».

В Європейському суді з прав людини продовжується розгляд справи щодо повернення у власність релігійній громаді УГКЦ храму в с. Коршів Коломийського району Івано-Франківської області.

Продовжується суперечка за користування культовою спорудою та земельною ділянкою між віруючими Свято-Троїцької релігійної громади Української автокефальної православної соборної церкви м. Ужгород Закарпатської області, яка в результаті розколу всередині громади розділена на дві групи — прихильників «патріарха УАПЦ канонічної Мойсея» (Кулика) та прихильників УПЦ КП.

Впродовж 2012 року в судовому порядку розглядалось 6 цивільних справ за скаргами релігійних організацій щодо майнових питань: 1 — УПЦ (Чернівецька), 3 — УГКЦ (Івано-Франківська, Тернопільська), 1 — Греко-католицька церква (Закарпатська область), 1 — ДУМК (АР Крим). За результатами розгляду 2 із зазначених цивільних справ були задоволені (майнові позови 2 громад УГКЦ у Тернопільській області).

2. Конфліктні ситуації, пов'язані з реєстрацією органами державної виконавчої влади статутів (положень) релігійних організацій.

Зазначена проблематика особливо актуальна щодо реєстрації у встановленому чинним законодавством порядку

Української правовірної греко-католицької церкви. Зокрема, до Львівської облдержадміністрації подавалися клопотання щодо реєстрації 6 релігійних громад у м. Львів, Золочів, Дрогобич, Самбір, Новий Розділ, с. Підгірці Бродівського району, до Тернопільської облдержадміністрації — щодо громади в м. Зборові.

Разом з тим, впродовж 2012 року в судовому порядку розглядалось 5 цивільних справ за скаргами релігійних організацій щодо питань реєстрації облдержадміністраціями статутів та внесення змін до статутів релігійних громад: 1 — УПЦ (Вінницька), 2 — УПЦ КП (Івано-Франківська, Київська), 1 — УАПЦ (Львівська), 1 — Українська автокефальна православна соборна церква м. Ужгород (Закарпатська область). За результатами розгляду жодна із зазначених цивільних справ впродовж 2012 року не була задоволена.

Отже, впродовж 2012 року було розглянуто 13 цивільних справ за скаргами релігійних організацій. З питань реєстрації статутів релігійних організацій було розглянуто 6 скарг, з майнових питань розглядалось 5 скарг, з інших питань — 2 скарги.

Була задоволена та виконана 1 скарга незареєстрованої Української автокефальної православної соборної церкви м. Ужгород (Закарпатська область) з інших питань, та виконано судові рішення за 2 скаргами релігійних громад УГКЦ з майнових питань у Тернопільській області.

З метою попередження конфліктів та правопорушень у релігійному середовищі України для релігійних та громадських організацій, політичних партій, представників державних органів та органів місцевого самоврядування, окремих громадян Міністерство культури України та регіональні підрозділи у справах релігій проводили семінари, «круглі столи», бесіди, виступи в засобах масової інформації, інші роз'яснювальні заходи щодо дотримання та застосування чинного законодавства в галузі свободи совісті.

ОХОТА Й КЕБЕТА ДО МАЛЯРСТВА В ТАРАСА ПРОКИНУЛИСЯ ЗМАЛКУ: ДЯКИ ТА ВЧИТЕЛІ МАЛЮВАННЯ

Тарас Григорович Шевченко-Грушівський родом із Звенигородського повіту. В цьому зеленому дивокраї України було два села — Моринці й Кирилівка. Там був рай Шевченкового дитинства. Хлопчик вештався абиде, бавився собі на волі, як умів і бажав, чи сам, чи з іншими такими, як він, недоглянутими кріпацькими дітьми. Ніхто його не спинав, ніхто не навчав; гуляв на вулиці, городі, в саду, леваді; хата стояла на краю села — не оминав ні лісу, ні поля. До господи вертався, зазвичай, замурзаний, часом з гулею, часом із різачкою в животі, коли наїється грушок-гниличок. Уже згодом художник і поет багато разів повертався в спогадах у дитинство, коли робив перші кроки малювання у місцевих священиків...

Письменник і педагог, біограф Шевченка Олександр Якович Кониський (1836-1900) писав: «Охота і кебета до малярства прокинулись в Тараса Шевченка ще змалку. Де й на чому можна було, він виводив крейдою або вуглем свої «малюнки». Річ певна, що ще в школі учителі й товариші помітили за ним «малювальну кебету». Таку охоту має майже кожний селянський хлопець — мазати крейдою фігури» (Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. — К., 1991. — С. 20).

Як стверджують у споминах біографи Кобзаря, зокрема О. Кониський, О. Лазаревський, а потім і В. Маслов (Маслов В. Т. Г. Шевченко [Біограф. очерк. — М., 1847]. — С. 10.), а за ними і М. Чалий (Чалий М. Жизнь и произведения Шевченко [(Свод материалов для его биографии). — К., 1882]. — С. 11), Тарасів батько віддав сина першим разом у науку до міщанина Губського. Хто був отой «міщанин Губський», про це ніхто досі не повідав. У Кирилівці того часу була одна-єдина церковна школа, а господарями-вчителями там були попи, властиво, дяки; значить, годі гадати, щоб при церковній школі учителював міщанин. Тим-то я стою за те, що, коли справді Тарас учився у Губського, дак останній був ніхто інший, як кирилівський піп Василь Губський (Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. — К., 1991. С. 30).

Василь Губський — син кирилівського попа Івана Губського, народився і зріс у Кирилівці й до 1795 року був тут дяком, того року його висвячено на попа в Кирилівку, де правив церковну службу та вчив дітей грамоти до 1819 року. Тоді, очевидно, Тарас був ще таким малим, що про його науку малярству не могло бути й мови. В кінці грудня 1819 року київська консисторія заборонила Василю Губському «поповать и отрешила його в заштат». Приводом до немілості церковного начальства стало його «богохульство»: що кирилівські попи Василь та Терентій (Помазанський. — В. Ж.) після похорону на кладовищі, не покидавши ще риз (фелонів), завелись за молодичку «малмужку» (погана жінка; гульвіса. — В. Ж.) битися прилюдно. До того ж Терентій не згірш, як і отець Василь, любив добре випити. Певна річ, що Губський, опинившись «в заштаті» за такий неморальний вчинок, мусив довго ждати, щоб йому виділили другу парафію. Цілком можливо, що він прислав до кирилівських дяків, а може, і в церкві правив за дяка та учителював у церковній школі та вчив місцеву дитвору малювати.

Відомо, що багато Кобзаревих творів — автобіографічні. Елементи особистісного, як стверджують шевченкознавці, є й у повісті «Княгиня», яка «...починається автобіографічним вступом (спогади про дитинство і юність. — В. Ж.)». Знаходжу в творі такі рядки: «В эту-то почти счастливую для меня эпоху случилось преобразование в школе: прислали к нам из самого Киева стихарного дячка (очевидно, це й був дяк Богорський, якого, за свідченням Київської консисторії, призначено в Кирилівку. — В. Ж.) Совгирь, сліпий, сначала было поартачился, но принужден был уступить

Шевченкове. Хата дяка

перед лицом закона, и, собравши всю свою мизерию в одну торбу, закинул ее на плечи, взял патеръ що в руку, а тетрадь из синей бумаги с сквородинскими псалмами в другую и пошел искать себе другой школы» (Шевченко Т. ПЗТ у 12-ти т. — Т. 3. — К., 2003. — С. 154).

Совгир — це вуличне прізвище — Павло Хомич Рубан (1802 — р. с. н.) — нестихарний дяк села Кирилівки Звенигородського повіту; був скісний і на тому косому оці мав більмо (нестихарний дяк — священик, що не мав права носити стихар — довгий, з широкими рукавами, зазвичай парчевий, одяг дяконів і дяків, який надаряють під час церковної відправи, оскільки не призначений офіційно, а обраний прихожанами — В. Ж.). Восени 1822 року малого Тараса віддали до нього вчитися грамоти та малювання. Після реформи духовної школи в Україні, що вела триступеневе навчання священнослужителями, у 1820-х роках в українські села замість виборних дяків почали посилати стихарних дяків, тобто тих, хто скінчив нижчу духовну освіту — духовне училище (бурсу).

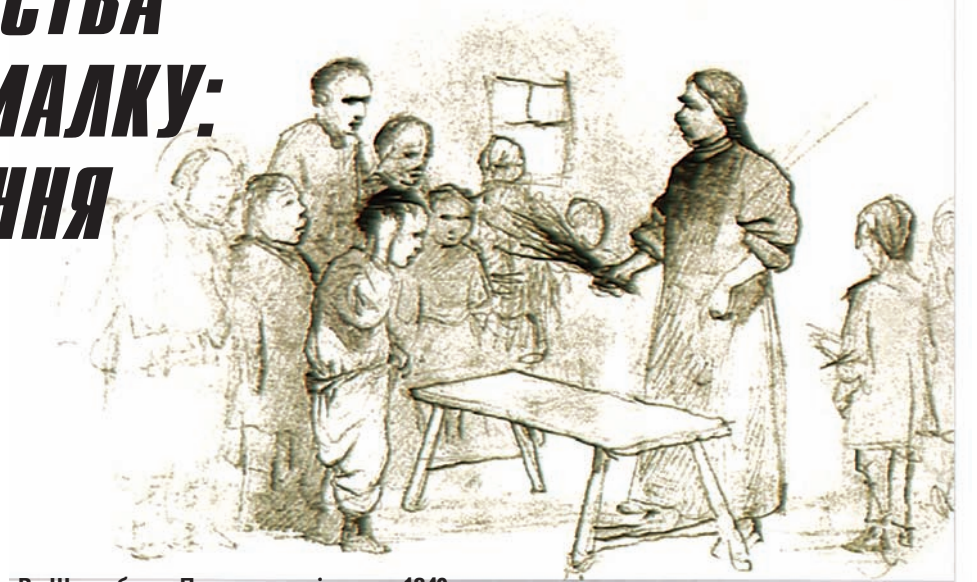
Про те, що найбільше допікав Тарасові дяк Совгир, пише й Олександр Кониський, який навіть через багато років не забув, що дяк був «...зростом високий, кремез-

ний, схожий на запорожця, коли б не був однооком, за що в селі й дражили — сліпий». Вдачі суворой, більш за все не подобалося Тарасові те, що, як настане субота, «годує» школярів «березовою кашею» — молотить дитячі попи березовими прутами — вибивав дурість (Див.: Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. — К., 1991. — С. 30).

Не дивно, що Тарас не раз тікав із дякової «школи». Про покарання різками Шевченко розповідав аж у Санкт-Петербурзі, навчаючись малювання в Академії мистецтв, приятелю, живописцю-пейзажисту Василю Івановичу Штернбергу (1818-1845), який відтворив 1840 року ту оповідку в малюнку олівцем «Покарання різками». Цікаве спостереження щодо цієї роботи шевченкознавця Володимира Макаровича Яцюка (1946-2012), який стверджує, що на роботі Штернберга сценка, де мають покарати малого, то — Тарас — хлопчик у передчутті «екзекуції»

стоїть перед лавою і однією рукою чухає потилицю, а другою — підтримує вже трохи спущені штани. Погляд учня малювання ніби зупинився на товстому пучку різок у правниці дяка. Праворуч од «наставника і благодійника» виструнчився «консул» — «годувальник березовою кашею». Попри ескізний характер замальовки й зрозумілу «ретроспективність» і шаржованість образу малого Тараса, його портретні риси все ж добре вгадуються, якщо зіставити з натурним профілем дорослого поета роботи Штернберга. Начерк Шевченкового приятеля цікавий не лише як унаочнення біографії митця й художній документ із життя села, а й тим, що в сюжеті вперше зустрічаємо зворушливий образ поета-дитини, підказаний Шевченком «друзі-братові».

Цікавий спомина про «сліпого дяка Совгиря» зберіг у споминах і Варфоломій Шевченко, який також проходив у нього «науку повчання»: «Совгир той зростом був високий, широкоплечий, дивився б запорожцем, коли б не був зизооком (за те його і продражили — сліпим). Вдачі він був суворой. Більш за все не подобалося Тарасові те, що, було, як прийде субота, дак він своїм звичаєм і почне усіх нас годувати березовою кашею. Та й се б ще дарма, — така каша була у нас річ звичайна, — лихо в тому,

В. Штернберг. Покарання різками. 1840

що, було, б'є і наказує, щоб сам ти лежав, не кричав, а «не борзався», виразно читав «помни день суботний». Було, як дійде черга до мене, так я вже не прошу помилування, а благаю тільки, щоб він змилосердився та звелів ради суботи святой придержати мене хоч трохи. Він, було, й змилосердився, і звелить придержати та вже так випорить мене, що ліпше б було не благи мені милосердія» (Див.: Спогади про Тараса Шевченка. — К., 1982. — С. 26-27).

Розповідями про «навчання малювати в Совгиря» Тарас Григорович ділився й на засланні офіцеру генеральному штабу Олексію Івановичу Макшееву (1822-1892): «Особливо свіжа у мене в пам'яті розповідь Шевченка про школу, в якій він учився. По суботах, перед тим, як розпустити по домівак усіх нас, — розповів він, — і правих, і винуватців сікли, примовляючи четверту заповідь. Обов'язок цей виконував «консул», тобто старший у класі (Див.: Спомина про Тараса Шевченка. — К.: Дніпро, 1988. — С. 246).

Колоритну постать Совгиря — прибудного дяка (певно, з останніх українських «мандрованих дяків». — В. Ж.) та свої поневіряння в нього Тарас Шевченко згадав не раз у своїх творах, скрасивши великодушним гумором спогад про гіркоту дитинства та співчуття до його нелегкого сільського життя одинака та невдахи: «Мир праху твоєму, сліпий Совгирю! Ты, горемыка, и сам не знал, что делал; тебя так били, и ты так бил и не подозревал греха в своем простосердечии! Мир праху твоєму, жалкий скиталец! Ты был совершенно прав!» (Шевченко Т. ПЗТ у 12-ти т. — Т. 3. — К., 2003. — С. 154-155).

У Лисянці

Навчання у Совгиря скінчилося несподівано: до Кирилівки прислали з Київської консисторії нового «стихарного» дяка, хоч громада не хотіла його приймати, бо Павло Рубан подобався своїм голосом. До речі, хата дяка, де вчився Т. Шевченко, збереглася, над нею в 1960 році зроблено спеціальне накриття.

...Про Лисянку і таке ж нестерпне навчання в дяка Тарас Шевченко описав в «Автобіографії», що, не витримавши знущань Совгиря, «збунтував» і втік у це містечко, «...где и нашел себе учителя живописи, отца диакона, тоже спартанца. Терпеливо бродяга-школяр носил из Тикича три дня ведрами воду и растирал мянку на листе» (Шевченко Т. ПЗТ у 12-ти т. — Т. 5. — К., 2003. — С. 191).

Через село Почапінці, що за три версти від Моринців, Тарас прийшов пішки в Лисянку — волосне містечко Звенигородського повіту. Тримав у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознеслася на округу. Згодом багато разів згадував поет Лисянку в повісті «Прогресс у торбині, як дорожній скарб, «книжечку з кунштниками» (віньетками), яку «одолжил» у Богорського, кілька аркушів паперу, олівець та малярську штичочку. Лисянка манила славою іконописця дякона Єфрема, що рознес

Тут жили в окремій світлиці й дяки, в Кирилівці їх було два, і у кожного були свої школярі. Через усю школу стояв довгий стіл, за ним і вчилися разом усі школярі. Кому не сталося місяця, той сів просто на долівці. Кожен школяр повинен був піти в сусідній сад Грицька П'яного і там крадькома нарзати вишневіх різок, принести їх у школу, ждучи, доки тими різками учитель виб'є його. Не битим лишився тільки той школяр, до якого не доходила черга через те, що учитель утомився, було, б'ючи і ляже спочивати.

Науку починали звичайно з «Аз, буки, веди, глаголь» і, вивчивши азбуку, починали складати слова. «Поскладавши було «тлю-тля», — розповідав мені Тарас, — вийду я з школи на вулицю, гляну на яра, а там мої щасливі ровесники грають собі на соломі біля клуні, не знаючи, що є на світі і дяк, і школа. Дивлюся, було, я на них та й думаю: чому я такий безталанний, нащо мене сердешного мурдують над букварем отим клятим? Махну рукою та драпа через цвинтар в яр до отих щасливих ровесників в теплу соломі і тільки беруць мене під плечі, ведуть в школу, а в школі... самі знаєте, що чинять школярам за утікання» (Див.: Спогади про Тараса Шевченка. — К., 1982. — С. 26-27).

З 1828 року Тарас став козачком і перебрався з поміщиком Павлом Васильовичем Енгельгардтом (1795-1849), у якого служив, у село Вільшана до панської садиби. На той час хлопчина вже малював — олівцем, вуглинкою на стінах хліва й конюшні зображував птахів, людей, церкву. Здібності кріпака в панських покоях були помічені. Управителем Вільшан був Данило Дмитренко, штабс-ротмістр у відставці, а помічником кирилівського маєтку — Ян Станіславович Димовський (р. н. н. — 1860, Лисянка). Це дід Іван упрорив Яна, з яким майже приятелював, узяти внука Тараса хоч би «хлопчиком з доручень» — і той не відмовив. Можливо, сподобалися кмітливість і спритність хлопчика, риси, такі необхідні для конторника, а можливо, справді вже тоді Тарасик вирізнявся вмінням читати, писати, до того ж — ще й малювати. Якийсь час Тарас був за слугу в неодруженого Димовського й дістав від нього «перші початки елементарної науки», але більше часу козачкував у панському маєтку. Ян Станіславович, безземельний шляхтич, випускник Дерптського університету, взявся вчити Тараса читати й писати польською мовою, давав книжки. Розповідав про свої краї, за якими сумував.

Димовський поводився з

Тарасом не як із кріпаком, а як із «вільним і незалежним». Поляк був доброю натурою, це він порекомендував панові, що їхав до Вільна, включити Тараса до складу екіпажу маляром — мабуть, передбачив майбутнє здібного хлопчика з Кирилівки. Теплі спогади про Яна Станіславовича митець надовго закарбував у серці, надсилав із Санкт-Петербурга привітти. Димовський помер у богадільні при Лисянському костелі, поховання не збереглося.

У Вільшані мешкав самобутній живописець і педагог, який славився портретним та іконописним живописом Степан Степанович Превлоцький (р. н. н. — р. с. н.) — перший учитель майбутніх українських портретистів Григорія Лапченка й Івана Сошенка. В нього, напевне, також брав початкові уроки малювання й Тарас, який пізніше, перебуваючи в Києві 1846 року, наймав у колезького секретаря, чиновника 14-го класу Івана Житницького куток у будинку на Козиному болоті (нині в тій садибі, провулок Тараса Шевченка, 8 — Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка — філія Національного музею Тараса Шевченка. Тут Кобзар проживав з весни 1846 до свого арешту — 5 квітня 1847 року. — В. Ж.). Нагадаємо, що І. Житницький був зятем брата художника-самоука Степана Превлоцького (одного з перших художників-наставників поета) та другом ще одного художника — Івана Сошенка.

...На в'їзді в Шевченкове, обіч зеленого поля гостей черкаського села зустрічає «малый Тарас» — оперся на ціпок; біля ніг ягня — в руці — книжка, і згадалося поетово: «Мені тринадцятий минало. / Я пас ягнята за селом. / Чи то так сонечко сіяло, / Чи так мені чого було?». Серед більш як півтисячі творів художника Тараса Шевченка — портрети, жанрові композиції, краєвиди, малюнки на біблійні й літературні сюжети, книжкові ілюстрації та ще багато чого, що залишилося у стадії численних замальовок, ескізів, начерків — у цьому масиві найдорогоцінніші для нього, певно, були ті, які намалював у дитинстві. І які не збереглися...

Віктор ЖАДЬКО,
письменник і публіцист
Фото автора

Список використаних джерел:

Шевченко В. Спомини про Тараса Григоровича Шевченка. — К., 1931. — С. 17; Шевченківський словник. — Т. 1. — К., 1976. — С. 78; Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — С. 24; Універсальна енциклопедія «Черкащина». Упорядник Віктор Жадько. — К., 2010. — С. 93, 470, 757.

На в'їзді у Шевченкове

МИКОЛА ЛИСЕНКО І ТАРАС ШЕВЧЕНКО

В Україні неможливо знайти композитора, який би не звертався до поезії Тараса Шевченка. Та найглибшим і найгрунтовнішим інтерпретатором творів поета в музиці, безумовно, є Микола Лисенко. Це дивовижний випадок, коли композитор звертався до поезії одного автора протягом усього свого життя. Його цикл, який називається «Музика до «Кобзаря», містить 87 творів різних жанрів і форм. Із «Кобзаря» Шевченка Микола Віталійович, власне, розпочав свій творчий шлях. Він завжди був вірним супутником, об'єктом творчої уваги та натхнення для композитора. На слова Тараса Шевченка Лисенко створив також 56 романсів, 19 хорів, 9 вокальних ансамблів і 3 кантати.

У 1861 році студент Київського університету Микола Лисенко зустрів туну з тілом Тараса Шевченка, яка довго мандрувала з далекого Петербурга «на Україну милу». До самої пристані йшов він у густому натовпі, плечем своїм підтримуючи важку домовину. До останніх днів життя Микола Віталійович свято шанував пам'ять Тараса. Щороку в березні, всупереч заборонам і переслідуванням, у Києві проводилися Шевченківські вечори і концерти, організатором яких незмінно виступав Лисенко. Традиційними також стали поїздки у Канів, на могили Кобзаря. Як тільки зазеленіють «лани широкополі і Дніпро, і кручі», Микола Віталійович уже не знаходить собі місця. Поїздка в Канів вважалася родинною традицією Лисенків, та завжди в останню хвилину до них приєднувалися десятки знайомих — Старицькі, Косачі, учні, хористи Миколи Віталійовича. Потім довго піднімалися на крутий пагорб, ішли мовчки. Композитор не раз зупинявся, важко дихаючи. Йому, людині з хворим серцем, нелегко давалася гора, та він не скаржився. Довгі хвилини старшого над дорогою могилою свого вчительа, товариша, старшого брата. Про що думав він у ці хвилини? Ніхто не знає...

Важко навіть уявити собі, що майбутнього композитора в дитинстві виховували на аристократичний лад, зі знанням світських манер, вільним володінням французькою мовою. Спасінням для нього, як стверджувала Олена Пчілка, було село. Адже Лисенко народився і виховувався в селі, де няньки і велика двірня оточували панських дітей з ранку до вечора. До того ж батьки не забороняли синові гратися чи спілкуватися з сільськими дітьми.

Михайло Старицький згадував: «...В ті роки, крім звичай-

ного початкового навчання, хлопчика вчили грати на фортепіано. Ці заняття він любив і взагалі здобув у музиці швидких успіхів... Одного разу дістали ми заборонені вірші Шевченка і цілу ніч читали їх, захоплюючись і формою, і словом, і сміливістю змісту. Лисенко, що звик до російської чи французької мови, був особливо вражений і зачарований музичною звучністю і силою простого народного слова».

А далі був Київський університет з його духом вільнодумства, фольклорними експедиціями, різноманітними гуртками, «недільними школами» тощо. Починаючи від створеного композитором у 1862 році хору студентів, протягом усього життя Лисенко збирав «не просто тенорів і басів, але найперше свідомих українців». Де тільки міг, він намагався згуртувати людей, особливо мистецьку молодь, навколо національної ідеї. Щорічно організовуючи концерти пам'яті Шевченка, Лисенко породив нову концертну форму — змішаний концерт. Сам Микола Віталійович виступав і як піаніст, і як хоровий диригент, звучали його обробки народних пісень і авторські твори, композиції інших авторів на слова Шевченка та інших поетів, вірші Тараса Шевченка та фрагменти вистав за його творами. Нині така концертна форма для нас звична, але в Україні вона бере початок саме від Лисенкових концертів.

Останньою в житті композитора акцією з увічнення пам'яті Шевченка стало шанування 50-х роковин смерті поета. Величний концерт відбувся в Москві, де прозвучала кантата М. Лисенка на слова Т. Шевченка «Б'ють пороги». Композитора не відпустили зі сцени. Василь Овчинников, режисер дійства, написав, що «в його (Лисенка) особі присутні вітали Україну». Але після повернення додому наслідком описаної події стало відкриття поліційної справи про закриття «Київського українського клубу» та «притягнення членів ради старійшин на чолі з учителем музики М. В. Лисенком до кримінальної відповідальності за протиурядову діяльність». Через 4 дні після оголошення цієї постанови композитор помер від серцевого нападу.

Його життя почалося воведілем з малоросійським забарвленням, а закінчилося античною трагедією, коли композитора відспівував хор, що складався з 1200 осіб, і майже 30 тисяч людей прийшли попрощатися з ним — «Шевченком у музиці» — як називали М. В. Лисенка ще за життя, адже значення його для української культури і взагалі для України неозціненне.

Таміла ЧУПАК,
завідувач музею О. С. Пушкіна і П. І. Чайковського
Кам'яньського історико-культурного заповідника

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ВІНОК ШЕВЧЕНКОВІ

Шановні друзі! Дякую за публікацію в «КС» фрагментів мого довідника «Маріупольський вінок Шевченкові». Гадаю, що ця тема у такому ракурсі невичерпна, вона варта постійної уваги в ювілейному році, тож надсилаю вам ще один фрагмент довідника.

БАРАННИКОВ ІВАН САВЕЛІЙОВИЧ (1890-1971 рр.). Ветеран Великої Вітчизняної війни, скульптор, автор погруддя Т. Г. Шевченка, спорудженого в центрі Маріуполя неподалік від театрального скверу, це був перший пам'ятник Кобзареві в Маріуполі.

Скульптор створив це погруддя в 1964 році до 150-річчя від дня народження великого Кобзаря. Пам'ятник — оригінальний витвір, він відрізняється великими художніми якостями. Розміри погруддя — два натуральні розміри, матеріал — тонований залізобетон.

Архітектором п'єдесталу й прив'язки до місцевості став Карл Чорний, установка погруддя та патинування його — Тамари Антонівни Скибіної. Авторська копія погруддя Т. Г. Шевченка була придбана в 1970 році краєзнавчим музеєм і встановлена у Виставковому залі імені А. І. Куйнджі.

У 1967 році Баранников створив ще одну авторську копію погруддя поета і встановив її на своїй садибі (вулиця Розова, 4).

Література: Л. Д. Яруцький, «Пам'ятник Кобзареві в Маріуполі» (в книжці «Кальміуська паланка» // Маріуполь, 1995, с. 78-81.

КІР'ЯКОВ ЛЕОНТІЙ НЕСТОРОВИЧ (1919-2008 рр.). Ветеран Великої Вітчизняної війни, визначний грецький (румейський) поет, член Національної спілки письменників України (1978 р.), член правління Спілки (1991 р.), науковий співробітник Сартанського етнографічного філіалу Маріупольського краєзнавчого музею, лауреат республіканської лі-

тературної премії імені Максима Рильського, почесний громадянин пос. Сартана.

У 1936 році закінчив Маріупольський грецький педагогічний технікум. Був літпрацівником у редакції обласної грецької газети «Коллективіст». Після її закриття в 1937 році працював у колгоспі, на металургійному заводі імені Ілліча.

Вірші грецькою (румейською) мовою пише з 1932 року. Автор багатьох поетичних збірок: «Завжди в дорозі», «Травнева пісня», «Пам'ять», «Слава тебе знайде», «Доброта» та інші. Засновник-укладач та літературний редактор літературно-художнього щорічника «Пирнеше астра» («Ранкова зірка»), переклад грецькою мовою «Слово про Ігорів похід».

У родині Кир'якових ще з дореволюційних років з особливою любов'ю зберігали як священну реліквію подарований Феоктистом Хартаєм Шевченків «Кобзар». Кир'яков з дитячих років полюбив поезію Шевченка, і вже в 12 років переклав грецькою (румейською) мовою уривок з поеми «Причинна» («Рева та стогне Дніпр широкий...»).

У 1964 році до 150-річчя від дня народження Шевченка Кир'яков разом із Шапурмою і Кузьменковим оформив рукописний збірник «Маленький Кобзар» мовою греків Приазов'я. Цей «Кобзар» зберігається в столичному музеї Шевченка.

У 1994 році вийшла друком книжка «Панич, нду насирити сис...» («Якби ви знали, паничі...»), де представлена більшість віршів і поем Шевченка у перекладах Кир'якова грецькою (румейською) мовою.

Література: Тарас Шевченко, «Панич, нду насирити сис...» // Вірші, поеми. / Пер. грецькою мовою та укладання Кир'якова. // Донецьк: Донбас, 1994 — 98 с.

Кир'яков Леонтій Несторович. Шевченківський словник. Том перший. // Київ. 1978. — с. 295. А. Белецький, Т.

Чернышева. «Уникальное издание» // «Литературная газета», 24 марта 1964 г. П. Мазур. «Народження слова. Леонтію Кир'якову — 75» // «Донецьчина», 23 травня 1995 р.

П. Мазур. «Леонтію Кир'якову — 75». // «Літературна Україна», 18 травня 1995 р.

* * *

ШКОЛА ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. На хвилі «українізації» (1923-1934 рр.) 5-й трудовій школі, як одній з краших у Маріуполі, було присвоєно ім'я Т. Г. Шевченка.

На жаль, сьогодні ми дуже мало знаємо про цей педагогічний колектив кінця 20-х років минулого століття. Але і те, що ми знаємо, дає право твердити, що в школі № 5 працювали талановиті вчителі. Один з них — учитель малювання Андрій Юхимович Петрусь (1884-1956 рр.). На той час це був чи не єдиний у Маріуполі професійний художник. Він закінчив Київське художнє училище, де його наставником був видатний художник і архітектор Ф. Г. Кричевський. Петрусь був не лише талановитим художником, але й талановитим учителем. Його педагогічний шлях розпочався ще до революції — він працював учителем малювання жіночої приватної гімназії Н. С. Дарій. Учителі гімназії славились у Маріуполі новаторськими починаннями, громадською активністю. Коли у 1920 році вирішено було до дня народження Шевченка надрукувати «Малый Кобзар», то ілюстратором видання став Петрусь. Це була перша друкована українською мовою книжка на Донеччині.

Природно, що з присвоєнням 5-й трудовій школі імені Шевченка вчитель малювання прикрасив виставку школи майстерно виконаним портретом поета. Але в 1934 році керівні органи в центрі і на місцях згуртували «українізацію». Поступово й ім'я Т. Г. Шевченка зникло з назви 5-ї трудової школи. А потім, уже в пово-

єнні роки, зникла і сама назва школи. Її номер передали одній зі шкіл-новобудов міста, хоч варто було б передати і її ім'я.

Література: Божко Р. П. і другі. Маріуполь і його окрестности: взгляд из XXI века. // Маріуполь. Изд. «Рената», 2006 — с. 179.

* * *

ФЕНЕНКО МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ (1908-1969 рр.) — дослідник-краєзнавець, літератор, публіцист, пройшов пекло соловецьких і воркутинських таборів ГУЛАГу, гестапівські катівні. Помертньо реабілітований у 1994 році. У повоєнні роки — учитель географії школи робітничої молоді № 2 м. Маріуполя.

Автор низки розвідок з історії й топоніміки України та книжки «Земля говорить». Оpubлікував монографію «Топоніміка України в творчості Тараса Шевченка» (Київ, 1965 рік), в якій переконливо показав, що вживання топонімів (власних географічних назв) у творах Шевченка пов'язане з певними ідейними й художніми завданнями, які ставив перед собою поет. У книзі подано історію написання деяких поетичних і прозових творів Шевченка, зокрема тих, які вивчаються в середній школі. Незадовго до кінци Фененко завершив роботу над книгою «Тарасова Левада», яку присвятив дослідженню ролі й значення природи у творчості Шевченка. Але з незрозумілих причин вона пропала.

Література: Микола Фененко. Топоніміка України в творчості Тараса Шевченка. // «Радянська школа», Київ, 1965. — 126 с.

Фененко Микола Васильович. // Шевченківський словник. Том другий. Київ, 1976. — с. 301. Павло Мазур. Стандартний роман часів тоталітаризму. // Маріуполь, «Азов'я», 2007, 74 с.

Павло МАЗУР,
почесний краєзнавець
Донецчина

Губернатор одного південного міста Іван Іванович Болванов криз вівро-ве скло службового «Мерседеса» запримітив натовп на майдані перед вікнами своєї адміністрації. Це ж якраз навпроти вікон його кабінету на другому поверсі. Спочатку подумав: «Варто б підійти до людей?». Та тут же відкинув такий намір: «Закидають масою прохань та нарікань — не оберешся. Зіпсують настрій на весь день».

— Ти їзжай не до парадного під'їзду, а в двір, — наказав водієві. Вирішив дістатися до робочого місця з «чорного» ходу.

В кабінеті звично розтягнув занавіски. Цікаво, чому там, під біл-бордом, народ тирлується? Іван Іванович наче-пів окуляри, придивився і занімів... На квадратному блакитному шиті напис великими жовтими літерами: «Якби ви знали паничі, як люди плачуть живучи!». А там же ще вчора красувався його портрет з теплими привітаннями мешканців міста. Якне-як незбаром свято Перемоги. Поряд зі своєю буйною сивою чуприною червоними літерами список усіх його надбань: маєтку, дачі біля моря, трьох іномарок і навіть квартира сина в Лондоні. І прямо під його грудьми з двома державними орденами за особливі заслуги золотисто вислизували у вранішньому промінні сонця букви: «І на оновленій землі врага не буде, супостата!». І підпис: «Тарас Шевченко».

— Яке кошунство! Яке зухвалість! Що за чортівня?! Куди міліція поглянула? — гнівався вголос Іван Іванович, вивернувши спідгорта чоло і кинувся до телефону, набрав номер чергового мільйонера: — Це Болванов! — гаркнув у

трубку. — Та не болван, а Болванов, голова міськкадміністрації, дурню! Немедленно мене зв'яжи з начальником! Як немає? Вийшов на червоне проісшество? Яке може бути ЧП, коли на площі, під моїми вікнами таке неподобство! Несанкціонований мітинг! Робота не мешає! Знайди мені начальника! Бистро! Я жду його в своєму кабінеті!

Люто хрюснув трубкою об апарат (той аж загарчав — вдача господаря!) і бовкнув зозла: — От йолоп! І держат же

віль із вдячністю подумав про місцевого олігарха, який подарував такий шикарний годинник на день народження. Та в цей час у двері постукали. На порозі постали начальнік міськкуправління міліції полковник Пеньков, схожий на велета, з великою голоною головою та прокурор міста Сіряк, худенький, згорблений чоловічок, з коротким чубчиком, залізним вліво. — Ви віділі? — накинувся на них Іван Іванович. — Що? — здивувалися обидва. — Ні чорта ви не знаєте! І

нени до адміністративної відповідальності за статтею...

Люди, які до цього спокійно роздивлялися біл-борд та посміювалися між собою, раптом найжачилися, згуртувалися, готові чинити спротив. Хтось із натовпу вигукнув: — Дожилися! Вже не можна й на політагітацію глянути!

— Хто там? Побалакай мені! Так же й на п'ятнадцять сутток загриши! — огризнувся Пеньков.

— За що? За правду? — почувся голос з іншого краю гурту.

Люди його підтримали і заскандували, повернувшись обличчям до вікон міськкадміністрації:

— Болванов, виходи!

Він, зачувши ті крики, лякливо відійшов подалі від вікна. Його колотила зненависть, а руки тремтіли, як у пропасниці. Він то падав у крісло, то знову підсакавав, мов ошпарений. Набрал номер «102» і випалив: — «Беркут» — на майдан!

Тут заколот!

А натовп не вгавав: — Болванов, виходи!

За лічені хвилини на площу викотилися два автобуси. Із них повискакували беркутівці у повному спорядженні. Навіть Пеньков був здивований їхній появі. Він такого наказу не віддавав. Люди ще тісніше згуртувалися. До них почали приєднуватися перехожі. Протистояння наростало. Люди взялися за руки. Пеньков відкритою долонею спинив беркутівців та, відчувши за собою силу, ще твердіше забасив: — Расходісь! Кому гаварю?! А отого Тараса Шевченка, що закликає до неповиновності, — показав товстим вказівним пальцем на біл-борд, — ми знайдемо, і от наказання він не відвертеться! Це справа моєї честі! Ми його за наклеп на порядних людей...

І тут натовп вибухнув реготом. Люди сміялися, аж за животи хапалися. Пеньков ніяк не міг второпати, чим це викликано. Він тільки розгублено озирвався. Навіть беркутівці відверталися, ховаючи посмішки.

Хтось з натовпу, давлячись сміхом, завважив: — Так же немає закону про наклеп! — Сьогодні немає, то завтра буде! Ми зліпимо такий закон, що тому Шевченку

мало не покажеться! — авторитетно пообіцяв Пеньков.

Та його обіцянки потонули у веселому реготі людей.

З гурту вийшла бабуся в білій хустині. Вона підійшла до Пенькова, чемно зазираючи йому у вічі і тихо мовила: — Таки поезія Тараса Шевченка і досі велими актуальна. Он скільки людей збрала. А вам, молодий чоловіче, я ладна хоч зараз дати уроки української літератури. Безкоштовно.

Пеньков зрозумів свою необачність і, втягнувши голову в плечі поміж полковничих погонів, гордо відступив до беркутівців. А старенька — де й голос узаяся! — задекларувала, показуючи рукою на вікна голови міськкадміністрації:

*А той щедрий та розкішний
Все храми будує,
Та отечество так любить,
Так за ним бідує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..
А братія мовчить собі,
Витріщивши очі!*

Після її слів натовп ревнув: — Болванова у відставку! Здавалося, той заклик лунав на все місто.

Згодом у місцевій пресі з'явилася замітка про те, що Болванов Іван Іванович написав заяву на ім'я президента та про складення повноважень голови міськдержадміністрації. Та поки що указу немає. Мабуть нелегко знайти такого співробітника, який би відповідав усім вимогам глави держави. Надійні кадри на вулиці не валяються.

Втім, містяни задоволені: Тарас Шевченко переміг.

Та чи надовго? Болванових ще багато в Україні. І пенькових теж. Не кажучи вже про сіряків...

Віктор СТУС
м. Сімферополь

ШЕВЧЕНКО НА МАЙДАНІ

ІЗ ЦИКЛУ НОВЕЛ «ЛЕТИМ. ДИВЛЮСЯ, АЖ СВИТАЄ...»

таких у міліції! Тут же знову схопив трубку і нетерпляче натиснув на кнопки.

— Прокуратура? Це Болванов! Чому перепитуєте? Ніяк не звикнете до моєї фамилії? Де прокурор? І він на ЧП? Та вони з начальником міліції змовилися чи що? Немедленно до мене на ковчор! Щоб за п'ять хвилин він був тут як штик! Я йому про все поуплярно розкажу і покажу!

Його аж тіпало. Витяг з бокової кишені піджака хустинку, вправ знеможено у високе шкіряне крісло і почав нервово витирати піт з обличчя та шиї. Очі метали блискавки. А губи сичали: — Казли! Настоящіє казли!

Кому це адресувалося, хтозна. Чи людям під біл-бордом. Чи правоохоронцям.

Оті кілька хвилин до приходу «силовиків» видалися йому вічністю. Нервово забарабанив пальцями по столу. Погляд упав на дорогий швейцарський годинник на зап'ясті. Блиск золота та діамантів заспокоював. Він на-

куда смотріте?! У вас перед носом народ беспредельничает, а ви і в вус не дуете! Он полюбується на оте безобразіє! — і він ще ширше розсміявся занавіски.

Пеньков і Сіряк з хвилину напружено роздивлялися біл-борд. Їхні обличчя суворішали, кам'яніли.

— Вам всьо ясно? То не просто слова! Це прізвиз до перевороту! Дійте! Немедленно! Закон на вашому боці! — наказав глава міськдержадміністрації. — Про вжиті мери мені доложити лічно!

Пеньков і Сіряк ледь не побігли до виходу. Ще за мить вони вже були на майдані.

— Разойтісь! — громовим голосом загорланів Пеньков. — Що, не слішите? Була команда разойтісь!

Він почав напірати широкими грудьми на крайніх глядачів. За його спиною Сіряк швидко лепетав дзвінком голосом: — Згідно новому Кримінально-процесуальному кодексу ви можете бути притяг-

— Це — не правда, а подрив авторитета городской власти! — гаркнув Пеньков.

— Таке карється згідно зі статтею... — почав було прокурор, та його перебив невдоволений натовп.

Передня жіночка, пригортаючи до себе хлопчину, якого, схоже, вела до дитсадка, щосили задзеленчала: — З усього видно, закони ви добре знаєте! Тільки поясніть нам, обділеним та обікраденим, що копійки рахують, звідки у Болванова взяв чотириповерховий будинок? А маєток біля моря? А іномарки? Все це він придбав за зарплату?

— Це не ваше дело! Разберемся! Разойдітсь по добру, по здорову! — крутився на всі боки Пеньков, з грізним виглядом роззираючись, наче боявся, що на нього нападуть.

На майдані збиралося все більше містян. Натовп гудів, мов розтривожений вулик. — Нехай Болванов виїде та прозвітує, як він своє добро нажив! — запропонував хтось.

КОЗАКА НА «СОВКА» НЕ ПЕРЕКУЄШ!

Нещодавно «світличани» з Київщини показали мені кілька віршів січславця Олександра Мірошніченка. Якщо говорити точніше, то проживає народний поет у селі Вищетарасівка Томаківського району Дніпропетровської області. Як для пенсіонера із зросійщеною Дніпропетровщини, вірші Олександра Григоровича здалися мені і патріотичними, і досить талановитими. Друзі просили надрукувати бодай щось із доробку степовика у «Кримській світлиці» (ви ж, мовляв, там близько, на півдні). Ну не зовсім близько, та все ж регіон один — Південний Схід. І я тоді написав листа поету, попросив трішки розповісти про себе. Відповідь від пана Мірошніченка не забарилася. Головне, що до конверта він вклав свої нові вірші, які мені дуже сподобалися. Надто відчутним був у них запах січславського степу, дух українства, волі:

*Біжить дорога через степ —
Не видно їй кінця і краю —
І з душ гріховних скверни леп
Немов сьвята вода змиває
Ми ідемо вздовж лісодем,
Через балки і перелоги,
Ми п'єм п'який полинний дух
Й не знають втоми наші ноги...
Ми зачаровані ідем
І враз, як сьйво, думки спалах:
Так це ж і є отой Едем,
Якй ми Бог зна де шукали!*

Про своє нинішнє життя пан Олександр написав так: «Дуже важко жити в регіональному і комуністичному оточенні... Хоч я 1937 року народження, але не зашорений комуністичною ідеологією. Мої батьки — місцеві, степовики. Маї'ятаю, батько незадовго перед смертю сказав: «Совецька власть зробила з українськими селянами те, що колись добувачі меду робили із бджолами. Колись, щоб взяти мед у бджіл (коли ще не було вуликів), викопували в землі ямку — насипали туди сірки і підпалювали.

Брали ті дуплянки, куди бджоли наносили найбільше меду, тримали їх над сірчанним димом і від нього гинули найбільш трудящі бджоли... А залишали незайманими ті дуплянки, де було мало меду, тобто, де бджоли були ледачішими. Їх, ледачіших, і лишали на розплід...». Батько мав на увазі, що аналогічні процеси упродовж сімдесяти радянських років відбувалися з українським селянством. Я добре пам'ятаю голод 1947 року. У селі були випадки людоїдства. Досі пам'ятаю, як тріщить на зубах зерно кураю — воно дрібніше проса. Пам'ятаю, якого смаку лобода... Пам'ятаю: мене, як хорт бідного зайця, ганяв по степу голова колгоспу, бо я збирав колоски на полі. Я втік у лісо-смугу, а мою сестру він наздогнав і так уперішив батогами, що й суєнка (єдина, у сестри, до речі) лопнула на спині... І тепер вони мене агітують за комуністів? Даремно стараються... Живу я тепер один, бо жінка з сином живуть у Запоріжжі, а донька з родиною у Нікополі. Нема з ким широко й поговорити... Село чималеньке — 37 вулиць і провулків, чотири тисячі мешканців... Кажуть, представники 60 націй тепер живуть у нас... Хоч ядром селища був козацький зимівник! Потім з'явилися «велікоросикріпосні», — виграні панами в карти, виміняні на собак: це Іванови, Петрови, Шевцови, Єгорови, Стрельцови... Ну, а в радянський час — додалися представники багатьох інших народів. Живуть давно на нашій землі, та не всі шанують українське...».

Читаючи ці рядки, чомусь подумав: це ж треба, щоб наш «світличанський» побратим Петро Коваль з'їздив до Мірошніченка! Вони же земляки, козацькі поети, фактично однодумці, та й живуть поряд... Це й прізвища у обох такі трудові! Пан Коваль, хоч і втратив майже зір та не боїться далеких доріг, як і

не боялися їх ніколи сліпі бандуристи... А ще у попередньому своєму листі я вислав Олександрові Мірошніченку деякі статті колишнього повстанця Володимира Караташа (той воював у сотні «Сталевого» на території Черкаської, Кіровоградської, Одеської областей, тобто на тактичному відтинку «УПА — Південь»). Може, й листуватимуться степовики-однодумці, а наша газетарська робота в тому й полягає, щоби об'єднувати добрих людей... До того ж мешканець Вищетарасівки дуже просив мене, щоб я надіслав йому якусь художню чи документальну книжку про УПА. Може, й наші читачі могли б чимось допомогти степовикові? Якщо вже не змогли радянські ідеологи перекувати його на «совка», то хай і надалі буде людина справжнім козаком, духовним побратимом лицарів УПА. Сподіваємось, що хтось відгукнеться.

*Адреса Олександра Григоровича Мірошніченка така:
Вул. Садова, 32 с. Вищетарасівка Томаківського району Дніпропетровської області
Індекс — 53563*

Сергій ЛАЩЕНКО

Олександр МІРОШНИЧЕНКО

ТАРАЩА — МІСТО ЮНОСТІ
Як вся Україна, де кожен «свое» Обстоює, знай, в суперечках.
На картах історії є і мое,
Малесеньке, рідне містечко.

Я в ньому уперше

кохав і страждав,
І з нього тікав сам від себе,
Та тільки в яких би краях

не бував,
Все знов повертався до тебе...

До дому свого, повертаючись, я
Так само, як мій древній пращур,
Снаги набираюся з джерел Котляра
І землю цілую Тараші...

ЖУРАВЛІ

До предковічної землі,
Шляхи долаючи і втому,
До України журавлі
Летять із вирію додому.

З чужих країв, з чужих земель
Летять вони, підвладні генам,
До рідних, батьківських осель
Їх тягне сила незбагненна...

До себе тягне їх земля,
Яка на світ їх народила,
І журавлів звідусія
Несуть до неї дужі крила!

Їх не страшить далекий шлях,
Їх не ляка дороги втома,
Хоч добре їм було в гостях,
Але найкраще бути вдома...

Хай там від гнізд пропав і слід,
Хай там все вимерзло за зиму —
Ніщо польоту журавлів
До краю рідного не стрима!

ДЕ ЗАПОРОЗЬКА СІЧ БУЛА...
Де Запорозька Січ була,
Неначе борозни з-під плугу,
Біжать, знай, хвилі спроквола
Понад колись Великим Лугом.

Хоча Дніпро став не таким,
Яким насправді був в природі,
Й «перевелися» козаки,
Та гени їх живуть в народі...

І пам'ять ще про них жива,
Хоча і вкрилася іржею,
Хоча бунчук і булава,
Як реквізит, лежать в музеї.

В нас грає вольності вино —

З такого зліплени ми тіста,
У кожнім з нас живе Махно,
Ми зроду-віку анархисти.

Тож не драгуйте нас, поки
Свободи й гніву сплять химери,
А то піднімуть в бій полки
Новітні Гонти і Бандери!

ГОЛОСОМ СТОЛІТЬ

Образа летється через вінця —
Волає голосом століть:
Допоки ж будуть українці
Чужими на своїй землі?

Допоки ворон двоголовий
Буде кружлять над козаком
І зверхньо каркати на мову
«Общепонятным языком»?!
Образа летється через вінця
І в світ, горляноко століть,
Волає — встаньте, українці,
На захист рідної землі!

ЛАСТІВКА

Ти, наче блискавка, літала,
Ти не спинялась ні на мить,
А осінь тихо підкадалася
І ось пройшло вже півзими...

Ти за морями десь зимуєш,
В далекім вирію, а я,
Весни чекаючи, сумую
Без тебе, ластівко моя!

Жду не діждусь тієї миті,
Коли стрілою навесні
Ти промайнеш в яській блакиті
І зашебечеш вдалині.

ВОІНАМ УПА

Вони не скиглили, а встали,
Наповнені любов'ю шверть,
І в бій пішли, хоч добре знали,
Що їх чекає вірна смерть.

Вони відважно

йшли на монстра,
Щоб Україну захистити —
Вони не здатні були просто
Інакше, у неволі, жити.

У них, в жертвних їхніх грудях
Тверда упевненість була,
Що Україна, врешті, буде,
Що ні Пілати, ні Іуди
Не допоможуть силам зла.

**НЕ ПОТРІБНІ МЕДИ
І МАСЛИНИ...**

Не потрібні мені ні меду на столі,
Ні заморської оливи-маслини.
Буду в пеклі горіть

в смоляному котлі,
Тільки б щастя було в Україні!

НОВИЙ ВИНИЩУВАЧ ЯК-9. ВИНИЩУВАЧ «АЕРОКОБРА»

У липні 1943-го в 9-му полку з'явився перший Як-9. Це був літак нового покоління. Кожну нову машину ждали і зустрічали захоплено. Очікували від неї добрих льотних якостей: вона повинна бути кращою від тієї, з якою уже злітались. Кращі якості — це швидкість, маневреність, легкість у керуванні, добре озброєння. У літаку ціниться його здатність бездоганно і швидко виконувати будь-яку команду льотчика. Які якості закладено в новому? Перевірити новий літак Морозов (командир 9-го гвардійського авіавинищувального полку — ред.) доручив Лавриненкову. Він, облітавши літак у різних режимах, дав свою оцінку:

— Важкуватий, — була першою його думка, — важчий, ніж Як-1. Двигун потужний. Він може довше перебувати в повітрі, — більші бензобаки. Але поступається в маневреності.

— Щось, я бачу, в нього лоб широкий, як у філософа, — жартував Амет-Хан. — Можливо, тому він поступається в маневреності іншим машинам?

— Політаємо, побачимо, — зробив висновок Морозов і закріпив Як-9 за досвідченим льотчиком Левченком.

Літак не витримав випробування боєм. У першому ж бою його збили. Від Як-9 полку довелося відмовитись.

Майже одночасно за Як-9 у полк надійшов на озброєння літак «Аерокобра». Нові машини приймали в районі містечка Зимовники, розташованого на залізниці, що зв'язувала Веселівське водосховище з Цумлянською ГЕС. Приймання полком нових машин відбувалося з особливим таємництвом, і це було близьким до урочистих оглядин. Це відбувалося зазвичай далеко від фронту, щоб всевидяче око розвідки противника не проникло в таємниці дійства оновлення льотного парку полку і не подумало зіпсувати торжество. В кожній літаковій серії, що надійшла, льотчика приваблювали новизна і несподівані конструктивні рішення. Те, що в попередніх машинах не використовувалося. У себе на батьківщині, в США, вони називалися «Bell P-39». Це був унікальний літак серед винищувачів Армії США. В «Аерокобрі» було багато нового, і ні на жодну з попередніх машин вона не була схожа. На відміну від інших літаків мала неймовірні можливості. На ній гальма були ручні, тоді як на Яках вони були ручні. Передне колесо було встановлено під самим носом, на одному стояку. Решта двоє — строго під площинами. Під час польоту усі колеса прибиралися, роблячи корпус обтічним і менш об'ємним. Це робило машину краще керованою і компактною, гвинт вразливою і швидкохідною. Малий двигун був трилопатевою. Перевірили нову техніку з використанням усього напрацьованого досвіду. А досвід був великий. Почавши з одиночних польотів, перейшли до групових. Виконали на ній весь комплекс прийомів з атак, оборони, різноманітних еволюцій, які зустрічаються в польоті і під час бою. Провели всі маневри і фігури вищого пілотажа. Машина проявила себе якнайкраще. «Аерокобра» легко брала високі «гірки», забиралась на максимальну висоту за короткий час. На форсажі двигун не перегрівався. Озброєння вигідно відрізнялося від озброєння попередніх машин, яких бачили-перебачили у 9-му полку. Вона мала шість скорострільних кулеметів, розташованих по площинах строго симетрично, і одну всередині валу гвинта. Після двох тижнів обльотів «Аерокобру» фахівці оцінили, як «досконалу, таку, що відповідає вимогам сучасного повітряного бою. Виготовлена на належному технологічному рівні. Належить до кращих літаків воєнного часу». Кабіна льотчика була на 80 відсотків з прозорого міцного матеріалу — плексигласу і давала добрий круговий обзір. Таку характеристику могла одержати тільки та машина, яка належала до обраних. Гострий

ніс і крила, ледь загнуті назад, надавали літаку динамічності і готовності до стрибка, назустріч вітрам і в невідомість, на яку були приречені усі машини цього типу. Це був другий літак-винищувач, який одержали за угодою про ленд-ліз. Близько десяти тисяч «аерокобр» трьох модифікацій надійшло до радянських Збройних сил за роки війни.

Дивлячись на нову машину, Амет-Хан згадував недавнє минуле полку. Тут були на озброєнні I-15, їхні крила були обтягнуті перкалем. Вони не наздоганяли німецьких «юнкерсів». Але це був біплан, що означало крок вперед перед двокрилими I-2. Шасі у I-15 не прибирались. Під час зльоту з польового аеродрому здіймалася курява, яка забивалася в стовли кулеметів, від чого ті давали осічку і часто виходили з ладу, роблячи винищувач небоєздатним. Довелося застосовувати нововведення: заклеювати стовли перкалем, — випробувано на міцність тканиною.

У травні 1942-го літали на Як-1, спочатку їх було всього три. На літаку була рація. Наявність такого нововведення вважалася великою

Самадін ШУКУРДЖІ

ДОЛЯ СТАЛІНСЬКОГО «СОКОЛА»

ГЛАВИ З РОМАНУ

перевагою перед попередніми машинами. Шасі в польоті прибирали, що збільшувало швидкість і маневреність, роблячи корпус обтічним. У цей же період з'явилися на фронті висотах і нові вантажні літаки. Це були американські «дугласи».

АМЕТ-ХАН СІВ НА «КОБРУ»

Усі льотчики полку пересіли на «кобру». Амет-Хан, який мав звичку нічого не залишати без коментарів, і тут виявився вірним собі. Доброзичливо поплескавши крило літака, він поглядів його. Виліз на крило, сів, склавши ноги по-східному, і, дивлячись на веденого Борисова, сказав:

— Бачиш, я сів на новий літак! А це, знаєш, що означає?

— Знаю.

— Ну, що?

— Це означає дати прикурити асам — «мессерам»!

— Правильно кажеш! Це за кип'ячківськими правилами означає осідлати молодого коня. Кінь завжди був символом досягнення мети. А моя мета — перемога в бою. У кожному бою! А найголовніша мета — перемога у війні. З такою машиною можна не тільки літати, а й вершити дива у небі. Ось побачиш, ця машина багато чого зможе! Ти уявляєш? Шість стволів кулеметів! Одна гармата! На ній можна йти в лобову атаку, розумієш? Це ж суцільна завеса вогню. Жоден «мессер» не встоїть, побачивши таке!

— Він швидше відчухе, ніж побачить. Літак має унікальну особливість. До кабіни залазиш не зверху, як на наших, а збоку.

— Так, щоб зручніше і швидше можна було сісти в кабіну. Те, що вона праворуч має дверцята, як у телефонній будці. Це вертка, прудка машина. Словом, те, що треба. Я вивчив її характер, обляоти робили.

— У разі необхідності залишати її зручніше. Є бокові дверцята. Якщо виникне ситуація, коли треба залишити машину, відчинши дверцята — і винесе вітром... Я хотів би скоріше стати свідком, як ти на новому літаку «мессерів» одного за одним донизу посилати почнеш!

— А що тобі заважає це зробити? Адже ми весь час разом літаємо. От і дивись. Тільки далеко від мене не втікай. Тримайся поруч і вчись. А втім, я теж дечого не знаю. Так що давай вчитися разом. Ця машина дає нові можливості. Їх треба використовувати з користю і щонайбільшим ефектом.

— На цьому літаку до зірок ближ-

че, Амет! Можна сказати: «Твоя дорога вимощена зірками»*.

«Аерокобра» — P-39 — багатопільний винищувач. Виробництво США. Озброєння: одна гармата — 37 мм; шість кулеметів — 12,7 мм; два — в носовій частині, чотири — в крилах і підкрильних гондолах. Швидкість — 615 км. Висота — 10 620 м. До радянських військово-повітряних сил американці передали 4 924 таких машин. Тричі Герой Радянського Союзу Олександр Покришкін з 59 збитих літаків 48 збив, літаючи на американському винищувачі «Аерокобра».

«Ми готові тимчасово повністю відмовитися від поставок танків, артилерії, боеприпасів, пістолетів тощо. Та разом з тим ми маємо велику потребу в збільшенні поставок літаків-винищувачів сучасних типів (наприклад, «Аерокобра»)... Слід мати на увазі, що літаки «Китигаук» не витримують боротьби з нинішніми німецькими винищувачами», — писав прем'єр І. Сталін президенту США Ф. Рузвельту 7 жовтня 1942 р. (Листування, стор. 31).

На що Ф. Рузвельт 12 жовтня відповів Сталіну: «Річ у тім, що все виробництво «Аерокобр» йде зараз негайно на фронт. Незважаючи на те, що ці невідкладні військові потреби виключають нині можливість

збільшення кількості «Аерокобр» для Вас, і все ж, аби дати Вам більше літаків, я сподіваюсь збільшити наше виробництво цього типу за рахунок інших типів» (Листування, стор. 33).

«У нас нема маневреніших винищувачів, ніж винищувачі типу P-40-N, які з чудовими результатами використовувались під час останніх боїв у Тунісі», — писав у секретному і особистому посланні президент Рузвельт прем'єру Сталіну 16 червня 1943 року, маючи на увазі літак-винищувач «Китигаук» (Листування, стор. 71).

— Цілком можливо. У нас одна мета — якомога більше збивати. Більше здобувати перемог. Ти знаєш, як нас, льотчиків-винищувачів, називають?

— Як?

— Нас наші колеги-бомбардувальники називають рубаками. Хай називають. Я на них не ображаюсь. — Так начеб ми тільки рубаємо! — вигукнув Борисов. — Ми ж їх захищаємо од «мессерів». Як на бомбометання, так нас просять супроводжувати.

— От-от! Про це вони забувають, — засміявся Амет-Хан. — Не знаю, що б вони робили, якби поруч з ними не було нас, льотчиків-рубак. Завжди ми весь вогонь противника беремо на себе. Даємо їм можливість спокійно долетіти до цілі, прицільно відбомбитися, розвернутися і спокійно вернутися на свій рідний аеродром. Я, знаєш, що підозрюю? — прижмурив очі Амет-Хан.

— Що?

— Я підозрюю, що так вони нас називають через повагу до нашої роботи. Вигадали нам кличку, отже, поважають!

БОЇ ПІД РОСТОВОМ

Невдовзі полк перебазували на аеродром під Ростовом. Тут проходила прифронтова смуга. Літаки парами, змінюючи одне одного, перебували над польовим аеродромом. Ці польоти були постійними, з раннього ранку до ночі. Часто ці польоти закінчувалися сутичками з асами противника. Вони, так само, як і раніше, інтенсивно літали, не бажуючи поступитися повітряним простором. У польоті пара Амет-Хана зустріла по курсу «мессерів». Їх було шестеро.

Придивившись, він побачив за ними кілька бомбардувальників «Юнкерс-87». Вирішив ігнорувати «мессерів» і напасти на «юнкерси»,

Амет-Хан Султан (крайній ліворуч) з бойовими побратимами

та не тут-то було. Шістька «мессерів» також помітила пару Амет-Хана і накинута на них з двох боків і зверху. Довелося замість атаки перейти до захисту. Вони почали ухилятися від кулеметних черг. Вийшли з-під обстрілу вдало. Два літаки як одне ціле кинулись в хмару. Не випускаючи з поля зору цілі, вони нарobili переполоху в стані противника своєю несподіваною появою і стрімкими маневрами: то з'являючись, то зникаючи з його поля зору. Відшукуючи слабке місце в обороні, Амет-Хан і Борисов продовжували переслідувати «юн-

що вступив з ними в бій, — сказав Морозов.

— Там дев'ять «юнкерсів» і п'ять «мессерів».

— Чому невірні числа? — подивився на Амет-Хана Морозов. — Перших має бути десять, а других — не менше шести, я знаю, як вони літають.

— Нам довелося дещо скоротити їхню кількість, товаришу командир. Нехай вони мені пробачать, але ми не могли пройти мимо. Та й мені перепало.

— Тоді зрозуміло! Володя Лавриненков скоротить їхню кількість

ще не на одного. Без результату він не залишить бою. Мужній хлопець. Ти його добре навчив!

Механіки зняли обшивку двигуна. Заглушили дим. Тут підоспіли зброярі. Розкрити основу крил, вони почали прочищати стовли і казенну частину кулеметів, набивати їх патронами. Глянувши уважно на мотор, Амет-Хан сказав механіку, який чаклував з двома помічниками у носовій частині «кобри»: — Очевидно, треба буде замінити мотор.

— Подивимось, — промовив той. Залишивши літак бригаді механіків, Амет-Хан увійшов до землянки, де на нього чекав Морозов. Відповідаючи на його запитання, Амет-Хан розповів усі перипетії патрулювання і зустрічі з «мессерями», що супроводжували «юнкерси». Він намагався не пропустити найменших подробиць цієї зустрічі з противником. Розповів про тактику нападу на стрій «юнкерсів», яку йому довелося використати. Про бій з винищувачами і про результати бою.

Командир полку слухав його не перебиваючи, ставлячи лиш уточнюючі запитання. Робив якісь помітки у своєму товстому журналі, який тримав, обхопивши вільною рукою, наче боявся його впустити. Коли Амет-Хан замовк, Морозов сказав:

— Ви докладно описали все, що сталося. Як і що збили. Тепер я краще знаю повітряну обстановку в цьому районі неба. Будемо усе враховувати в подальших польотах. Як поводиться літак?

— Літак маневрений, він добре виконує маневр: удар зверху і відхід зі швидким набиранням висоти. На ньому можна воювати.

— От і добре. Подружилися, виходить, з літаком.

— Так, стали друзями. Піду, гляну, чи скоро він там?

— До літака не йдіть. Відпочивайте, поки механіки не приведуть до повного порядку двигун. Механіки не люблять, коли їх кваплять і стоять над душою. Ви це знаєте не гірше від мене. Краще відпочиньте, поки обставини дозволяють. Користуйтеся моїм дозволом, — відпочивайте! — настійно повторив Морозов.

(Продовження буде)

* Антуан де Сент-Екзюпері «Південний поштовий». Вид-во Худ. літ., М. 1983, с. 109.

Переклад
Данила КОНОНЕНКА

Марія Баліцька (з дому — Шаваровська; літ. псевдо. — Чайка; народилася 26.12.1963 р. у селі Пішане Зборівського району) — журналістка, редактор, письменниця, громадська діячка. Член НСЖУ (1993), НСПУ (2011), Почесний знак НСЖУ (2007). Дипломант II Всеукраїнського конкурсу журналістів «Українська Мадонна». Літературна премія ім. В. Вихруша (2004, 2011), 2 премія Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» (2009) за п'єсу «Веселкове Диво», у 2010 році — переможець конкурсу «1540 знаків любові до Тернополя» і лауреат XIV літературно-краснознавчого конкурсу ім. Мирона Утриска (Турка Львівської обл.); у 2011 році — лауреат премії ім. Петра Гнатенка у конкурсі Національної спілки журналістів України — за висвітлення у газеті ТНЕУ «Університетська думка» питань педагогіки; учасник фестивалю духовної пісні «Я там, де є Благословення» (№ 4, Тернопіль).

Закінчила факультет журналістики Львівського університету (1994). Працює головним редактором газети ТНЕУ «Університетська думка», гурту довкола себе творчу молодь. З лютого 2008 р. — редактор газети літературного об'єднання ТОО НСПУ «Літературна криниця», яку видає на власні кошти. Упорядкувала колективну збірку «Матері» (2011) і розмальованку «Сонячна криниченька» (2010).

Авторка 13 збірок поезій і віршованої прози, 6 книг для дітей, малої прози «Калинова Душа»; п'єс, текстів пісень, духовних збірок «Неопалима купина» (2003), «Містична Троянда» (2009); романів «Музика Землі» (2004), «Чарівниця» (2005), «Іжак на долоні» (2009); книги-пам'яті про Учителя «Ріка життя Володимира Вихруша» (2009); колісанок «Марійчині колісанки» (2011). Прозу і поезію опубліковано у ЗМІ України, альманахах, збірниках, часописах та в Інтернеті.

Марія БАЛІЦЬКА

СЕРЦЕМ ОБІЙМАЮ КРИМ

Приснився Крим в зеленім светрі...
Поскрізь магнолія цвіте...
А біля Ялти — на Ай-Петрі —
мудра шовковиця росте:
шовкові віти розпустила,
в шовкові шати зодяглась
й понад горою, мов на крилах,
мед-ароматом простяглась...
Здіймаються до неї хвилі,
долаючи дев'ятий вал,
та жодна не збереться в силі,
щоб перескочить перевал...
Тут серпантинном стежка в'ється
поміж смереки і дуби —
на мить якусь мені здається:
я — серед древньої доби:
вчуваються сміливі кроки —
отак ходив лиш Сулейман;
а Роксолана, ненароком,
згубила радості саван...
...Мені в житті уже спокійно.
Лишивши смуток в жменях зим, —
йду на Ай-Петрі: благоговійно
серцем обняти теплий Крим.
18.05.2013 р.

ВІДЧУТТЯ СВІТУ

Бачити, чути і відчувати, —
Так пізнається Світ,
Той, що сотворений із благодаті
Тому мільйони літ...
У ньому панують строгі закони, —
І непорушні вони:
Коряться їм дельфіни, ворони,
Люди, жар-птиці, слони...
Гори ростуть за їхнім велінням,
Ріки течуть в океан...
Божі закони постійні й незмінні,
Мудрі і чесні, як Пан, —
Він все продумав до крапельни:
Сонця незгасне тепло,
Місяць і зорі, — все для людини, —
Роси й дзвінке джерело...
Коли усі рівні, — не смій панувати:
Подумай про Совість звіт.
Бачити, чути і відчувати, —
Так пізнається Світ!
28.05.2009 р.
(Свято Вознесіння)

Чаша серця жадає живої води, —
Випить до дна її не поспішай...
Диво любові приходить завжди,
Як Світу закони сповняє Душа.
м. Тернопіль

ПОЦЛУНОК ДЕЛЬФІНА

Пінілись хвилі й цілували ноги
самітній Жінці в опівнічний час —
втомилася з далекої дороги...
...Раптом над морем
злінув дивний вальс.
Йшов Музикант
по місячній доріжці.
Спинявся трохи:
мабуть, перший раз...
Можливо, мить
стояв на одній ніжці...
Можливо, мав для всього
певний час.
І враз злетіла над водою пісня —
незрозуміла і знайома вся:
про водне царство;
про корали, звісно;
про земний рай і чисті небеса...
Та звідки ж голос? Що то за таїна?
Співає хто на різні голоси?
У сяєві побачила Дельфіна,
немов вершину радості й краси.
А він манів і вавив за собою,

здіймаючись під зорі раз у раз...
Й летіли срібні бризки
понад морем...
І Музикант гучніше грав свій вальс...
Насмілилася: кинулась у воду...
Дельфін миттєво Жінку
підхопив —
такого щастя та не знала зроду:
щоб хтось був поруч
і так вміло плив.
Купались цілу ніч у срібних водах
під звуки вальсу тихо-голосні...
І байдуже було, чи то — реальність,
чи то душа блаженствує вві сні.
Гойдалась сміло
в хвилях насолоди...
Відчула серцем, що вона —
Ундіна...
Не запитавши дозволу чи згоди, —
отримала цілунок від Дельфіна:
різко-приємний,
ніжно-загадковий...
І знову — берег. Знову все без змін.
Чи то був сон; чи мрія веселкова;
чи все насправді? Але де ж Дельфін?
...Усе — мов казка.

Але так прожити
хоч одну ніч хотіла би Людина,
аби скупатись в місячній доріжці
в обіймах надрозумного Дельфіна.
21-22.09.1999 р.
Форос

ВІДДАНИСТЬ КРИМСЬКИХ ГІР

Задивились гори у безкрає море
і шепочуть хвилям про свою любов...
Заважає вітер — пригинає віти
і розносить тайну між сумних дібров...
Сердитися-хлопоче потемніле море
— третій завжди зайвий: вітре, зрозумій...
Та стрімкий ревнивець слухати
не хоче і летить до моря на крилах надій...
Засріблених місяць молодим серпанком
й засила до моря мудрих старостів...
Сонце променисто сяє на світанку
й обіймає море, скупане від снів...
Море люблять чайки, люди і дельфіни;
навіть сине небо прагне до води...
Стрімкі кримські гори — мовчазні,
як стіни, віддалились душею морю
назавжди.
(Написано у липні 1982 р.
у Севастополі)

КРИМСЬКІ ГОРИ

Від Кафи — до Бахчисараю, узявши
в руки рядкомір, Господь посіяв
в кримським раю великий оберемок
гір й прикрив туманами-вуалю,
сховавши кам'яне лице, яка спадає
час від часу, обнята теплим вітерцем.
І видається, що ті гори — неначе
дивні міражі понад блакитно-синім
морем, зодягнені у вітражі.
На їх шпилі зіперлось небо й полоще
хмарки серед хвиль...
Вгорі кружляють дікі лебеді — танцюють
білий вовевіль...
...З Тернополя шоліта лину до моря,
мов ластівка — веселий птах: Серет
показує дорогу — дитинства мій
Чумацький шлях.
Відтак від витоків — до моря через
Дністер лечу за ним, щоб заспокоїти
свій норів і обійняти серцем

Крим та щоб вдихнуть на повні
груди гір кримських силу й аромат,
взамін принісши у дарунок вігання
від стрімких Карпат.
22.06.2012 р.

МЕДОВО-ЛАВАНДОВИЙ КРИМ

(Пісня шукає виконавця)
В моїм серці живе Тернопілля —
Тут зродилася й пишаюся ним...
Та шоліта душа птахом лине
У медово-лавандовий Крим.

Кримські гори виходять з туману
Й устремляються в ясну блакить,
А в підніжжі малим океаном
Чорне море до неба зорить.

Тут живе Чорномор. А Русалки
Морякам все приходять вві сні,
Вимерзують простори чайки,
А дельфіни складають пісні.

Сонце тут умиває проміння
І хмаринки полощуть фату.
Навіть вітер —
за Божим велінням —
Хвилі хвацько несе в висоту.

І виносить на берег корали
Сам Нептун — сивочолий, як світ:
Для лебідочки придане справив —
Бірюзу, ізумруд, малахіт...

В Чорнім морі є води Серету —
Їх несе гордовито Дністер.
Думка має тут простір для лету
І піснями дзвенить теплий степ.

Море — півдня чарівна перлинка —
З року в рік манить душу мою...
Свого серця співучу частинку,
Чорне море, тобі віддаю.

БЛАГОСЛОВЛЯЮ МОВУ СОНЦЕСЯЙНУ!

З розсвітом дня,
із сонячним теплом,
З дзвінком повітрям
у краю подільським
Ввібрала з материнським молоком
Душу трипільську,
мову українську.

Цілюща, як пісенне джерело;
Могутня, як коріння родоводу,
Мова моя — це Сила і Тепло!
І їй не буде в світі переводу!

Вібрує Всесвіт ніжністю мембран
І замирає грізна постать війська,
Коли летить в Предвічний Океан
Надмилозвучне Слово українське!

Дай, Господи, Йому керма й весла,
Хай квітне щастям
й колоситься славно!
...Благословляю край,
в якому зросла,
І мову українську — сонцесяйну!

ПРОЩАЛИСЯ ІЗ КРАЄМ ЖУРАВЛІ

Я виглядала сонечко з-за хмари...
Нараз взялися в небі журавлі —
пара до пари, пара та й до пари,
голівоньки схиливши до землі.
Мабуть, прощались...
Шлях лежить нелегкий — у край,
де тепло буде і в зимі...
Пара до пари... Вісімнадцять...
Двадцять...
Вже й сонечко всміхнулося мені, а

я вдвлялась у величних птахів і
пробувала прочитати листа — його
писали журавлі крилаті мені, бо ж
їх уздріла неспроста.

А я — не тямлю в грамоті пташиній,
не розумію їхній каліграф...
Озвалось серце смутком журавлиним...

А птахи полетіли, наче шарф, що
розвивався френзелями під небом;
чи крайка, що торкнула неба край...
Густий туман сховав птахів далі...
Ключ журавлиний, до весни прощай!
Попутний вітер хай не дме надміру...
Нічні морози трішки хай заждуть...
І сонце, що всміхнулося допіру,
поможе вам здолати довгу путь.

А навесні, як в річці крига скресне,
летіть додому — до гнізда й джерел...
Душа весною до життя воскресне і
заспіває в житті перепел...
Озиме жито — гарний сховак птахам,
що не кидають рідної землі (вони маленки)...
Прилетять на захід красиві й горді сірі журавлі —
веселики, як скажуть літні люди і погляд
влячно в небо поведуть — до Бога,
що зволів радість пізнати зустріти
птахів з вірію...
Мабуть, їх добрі справи і думки
хороші, слова правдиві, милосердя
жест вартують більше, аніж злото й гроші,
— за це й торкає їх Господній Перст.

...Я виглядала сонечко з-за хмари.
Мережили хмаринки журавлі —
пара до пари, пара все до пари,
голівоньки схиливши до землі.
24.10.2012 р.

А НАМ ЖИТТЯ ПРЕКРАСНЕ ДАНО...

День і ніч...
Навіщо ніч?
Так добре, коли сонце,
світло, свято...
Та полум'я від сотні тисяч свіч
Ясніш видніє, коли тьми багато.

А НАМ ЖИТТЯ ПРЕКРАСНЕ ДАНО...

День і ніч...
Навіщо ніч?
Так добре, коли сонце,
світло, свято...
Та полум'я від сотні тисяч свіч
Ясніш видніє, коли тьми багато.

Тепло і холод...
Ну навіщо холод?
Так добре бути повсякчас в теплі...
Але коли б не було злих морозів,
Не відчували б ми тепло землі.

Зустріч й розлука...
Нащо нам розлука?
Так добре бути разом пліч-о-пліч...
Але якби не самотини мука,
Ми б не сприйняли
саяво милих віч.

Добро і зло...
Навіщо, люди, зло?
Потрібно бути добрим до останку...
Але якби не було цебро зла,
Ніхто б добра не бачив філіжанку.

Життя і смерть...
Нащо приходить смерть?
Так гарно жити
й світом милуватись...
Але якби не знали ми про смерть,
Не вміли би Любов'ю керуватись.

Так день і ніч...
Так холод і тепло...
Так зустріч і розлука — на дуелі...
А нам життя прекрасне дано...
Може, не дуже?
Змішуй акварелі!

ТВОРЧИСТЬ НАШИХ ЧИТАЧІВ

ТАЙНСТВО

Бувало так, що іноді кохання
Приходило в любисткову купіль,
Займало думки й серце до світання
І відпускало учорашній біль.
Здавалося, що ближчі квіти-зорі.
І, як мале похрещене дитя,
Блукало в снах

при янгольському хорі,
Прокинулось незнане почуття.
І слов'яний спів дзвінкоголосий,
Як молитву до скроплених гаїв,
Західне сонце, мов рудоволосе,
Дослухало за обрієм своїм.

А потім встало, і джерела-дзвони
Цілющим гомоном
зверталися до богів,
На прощу кликали серця,

розбиті й кволі,
Що слухали до ночі дзвонарів.
Та як паломник у святому місці
Христа відчує погляд на собі,
Так душі у коханні світлі й чисті
Творця побачать на землі твердій.

РОМАНТИКУ

Воскресить твоя рука
Срібних струн звучання,
Заспіває хтось стиха
Пісню про кохання.
У її словах палких
Хтось нестримно плаче,
В згадках ніжних і п'яних —
Вечори побачень.
Під балконом у лозі —
Серенада тиха,
Грають зірки у сльозі,
Щастя вітром диша.
Розкрадач таємних мрій
І казкар чарівний,
Ти даруєш чари тій,
Що до тебе лине.
Твій граційний реверанс —
Казка снів дівочих.
Вся твоя душа — романс
У затишші ночі.
Тож співай, цілуй, кохай,
Поки повинь летіти,
І любов тобі нехай
Струнами сміється!

Справдилась ніч
над земними шляхами,
Сплуталось місячне саяво
над ними —
Сон припливає тяжкими думками,
Сяючи в повінь зірками сумними.

Леле, мій Леле, де зірка упала,
Там загубила я слід твій самотній.
Щастя шукала я та не вгадала,
Щастя моє —
в материнській турботі.

Де ж ти блукаєш
з конем шовкогровим?
Може, виблискає шаблею місяць?
В пастку загнав тебе ворог єдиний,
Чи ти складаєш
з товаришем пісню?

Може, ти в іншого віруєш Бога?
Хтось тебе, може,
як пана, приймає?
Може, святкуєш ти десь перемогу,
Там, де мене і у згадках немає.

Леле, дивлюся на тиху стежину,
Де вирушав до далекого світу.
Чи не ведеш ти смугляву дружиню?
Чи не сміються довкола вас діти?

Кожного часу туди виглядаю,
Може, коню порадію старому?
Крається серце, бо мати не знає,
Де її син, чи вернеться додому.

ХМАРИ

(М. Ю. Лермонтов)
Хмари небесні у мандрах одвічних,
Шляхом блакитним
перлинами з ларцю,
Степом південним
від казок північних
Ви, як і я, женетесь, вигнанці.
Чи вас спокотує мандрами доля?
Злоба відкрити
чи в пошептах задріст? Злочин
затягує вас до неволі?
Друзів брехня
чи отруйна ненависть?
Ні, вам набридли лани ці безплідні.
Пристрасть чужа
і чужі вам страждання.
Вічно-холодні і думками вільні
Дому нема вам, нема і вигнання!
Ганна ТРЕТЬЯК,
ЗОШ № 43, 11 клас
м. Сімферополь

ЛЕТИ, ЛЕТИ, КАЗКО, ЗА ХМАРИ!

Гномик — фантастична істота в західноєвропейській міфології, карлик, який охороняє підземні скарби, на малюнках Дарії Тімоніної, молоді художниці зі Львова, виставка якої відкрилася в Сімферопольському художньому музеї, грається з котиком, прикрашає новорічну ялинку, милується квітами, сумує... І це лише невелика частина її серії ілюстрацій до віршів «Галицького гнома», роботу над якою вона розпочала в 1999 році і планує продовжувати далі.

— Мені цікаво експериментувати з різними фазами рухів і станів одного персонажа, пробувати різні техніки, — говорить художниця.

Розміщені один за одним малюнки створюють враження, ніби предмети, дійові особи оживають і рухаються. Цей жанр анімації з оживленням природи, зображенням тварин, птахів, комах через призму людських світовідчужань, з властивостями людського характеру вона почала вивчати ще в Львівській дитячій художній школі, продовжила в Львівському коледжі декоративно-прикладного мистецтва ім. І. Труша і зі своїм мультфільмом «Кульбаба» дебютувала на обласному фестивалі короткометражних і відеофільмів.

Ігровий та художній живопис захопив її можливістю передати у ньому все, що знаєш, відчуваєш сам, і фантазувати. Найбільше тем для художніх розробок їй дають українські та російські казки. Історія дитячої книжкової ілюстрації налічує близько трьох століть від дешевих видань, букварів і лубочних картинок для масового розповсюдження в до-

революційній країні до нинішніх розкішно оформлених книг та альбомів. Вона поступово стала самостійним видом мистецтва, в якому юні читачі разом з автором і художником-ілюстратором потрапляють у різні кумедні пригоди, відкривають золотий ключиком найпотаємніші замки і двері, знаходять свою червоненьку квіточку.

Дарія Тімоніна шукає свій шлях у цьому непростому жанрі. Вона бере участь у конкурсах «Зірка упаковки», виставках швидких малюнків у Санкт-Петербурзі, готує сучасне мистецтво, художньої фотографії в Києві та Івано-Франківську, здобула друге місце в конкурсі мистецтв «Львову-750» у номінації «Живопис». У неї з'являються свої улюблені герої, визначається колорит, малюнки формуються в серії з власним стилем і почерком.

Торік кілька малюнків Д. Тімоніної демонструвалися на біенале камерної акварелі Криму, а цього року вона вперше привезла в Сімферополь свою персональну

експозицію «Казка для всіх», що складається з близько шістдесяти картин. Оформлені в одному стилі і розміщені тематичними серіями, вони створюють панораму, від якої в глядачів виникає враження, ніби вони перебувають у круговому залі мультиплікації.

Йдемо за годинниковою стрілкою від вхідних дверей. Ліворуч на стіні дво- і триповерховими рядами розвішені ілюстровані фрагменти «Казок до сніданку» Тетяни Фролової та серії малюнків за двома збірками віршів Ярослави Підлужної — «День-дзень — новий день» і «Дітям про професії». У центрі залу — ілюстрації до казки Ксенії Новікової «Заєць і чokolада». Праворуч демонструються картини, на яких різними техніками — аквареллю на папері, олією та акрилом на картоні художниця створює етнічні образи середньовічного німецького лицаря, римського легіонера у поході і який метає стрілу, гуцула і гуцулки, Даринки з

Полісся, Ганнусі з Полтави, танцюючого татарського хлопчика, маленького шотландця та інші.

Завершує огляд серія ілюстрацій до онлайн-гри «Дивні герої» для компанії «Chronos Games» та інсталяції картин, що ожили: «Ельф-невидимка», «Лялька та її будиночок», «Фея-мереживниця», диптихи «Любов» і «Поцілунок», триптих «Я з вами до кінця віку...». Окремі з них виконані авторською технікою та на ДВП з використанням паралакса — позірною зміщення розглядуваного об'єкта, зумовленого зміною точки спостереження, що надає їм оригінальності, підсилює таємницю чаклунства, властивого казкам: непереможного і радісного, як у «Котигорощу», тривожного і сумного, як у пригодах з Водяним чи Бабою-Ягою.

Це казка, яку заслужений художник України Тетяна Шевченко назвала величезним феєрверком фарб і сюжетів, багато з яких хочеться взяти із цього залу з собою в

дорослий світ, в якому будуть жити нинішні діти. А вже найголовніше в людині формується в дитинстві. І якщо є в суспільстві щось вічне, то в цьому переліку неодмінно будуть старі добрі казки. Вони здатні наживити мудрість, виховати в істинних традиціях свого народу. Це краще, що можуть дорослі запропонувати дітям.

А коли в зал зайшов з піснями і хороводами дитячий фольклорний ансамбль «Радониця» під керівництвом Олени Полетневої, персонажі етносерії Д. Тімоніної немов ожили, перетнули межі картинки і приєдналися до глядачів, виконавши разом танок «Печене поросся», записаний у фольклорній експедиції в Рівненській області. Ще один національний танець — шамадан, який виконується на весіллях у Єгипті, продемонструвала сама художниця — учасниця фести-

валю з цього виду східної хореографії.

Потім для наймолодших учасників презентації виставки — членів Сімферопольського підліткового клубу «Шукач» Д. Тімоніної провела майстер-клас. Під її керівництвом вони вчилися «одягати» акварельними фарбами роздані моделі дівчинки в обрані народні костюми. Відпущена у вільний політ фантазія летіла за хмари, і в руках дітей спочатку несміливо, а потім усе впевненіше з'являлися барвисті ескізи суконь ляльок, які немов готувалися до участі у фольклорному параді.

На основі категорій і понять духовності в синтезі з художніми образами, музикою, піснями і танцями всередині нашого насиченого прагматизмом світу формувалася захищений простір, неповний красою і чарівністю казки.

Валентина НАСТІНА

ЛІТЕРАТУРНО-КРАЄЗНАВЧИЙ КВЕСТ «ЛІТНЯ КАЗКА В ПАРКУ»

У ці літні дні кожна школа намагається організувати дитячий літній оздоровчий майданчик так, щоб учні були зайняті не тільки цікавими, а й корисними справами. Допомогає в організації літнього дозвілля учнів бібліотека, де завжди можна знайти нових друзів серед книг і серед інших учасників програми «Літо з книгою», розкрити свої таланти та вміння, отримати за це призи, а головне — насолодитися читанням.

Для учнів сімферопольської гімназії № 9 та ЗОШ № 2 в рамках програми «Літо з книгою!» організувати цікаве дозвілля взялася бібліотека-філія № 4 ім. М. М. Коцюбинського. Співробітниками бібліотеки був підготовлений літературно-краєзнавчий квест. На території парку ім. Т. Шевченка був прокладений казковий маршрут «Літня казка в парку».

Початком зустрічі стало привітання команд «Дельфіни» (гімназія № 9) та «Ключ» (ЗОШ № 2), а також вибір капітанів. Головні умови квесту полягали в проходженні прокладеного маршруту по парку. Кожне завдання було уривком з казки, розгадавши яке, учасники мог-

ли знайти наступне. Для кожної команди був прокладений свій маршрут. Також у програму заходу увійшли: конкурс капітанів «Цю казку знаю я», літературно-фольклорна вікторина «У тридев'ятому царстві», виставка-знайомство «Може, влітку почитати?».

Завершився захід нагородженням учасників літературно-краєзнавчого квесту, кожна команда отримала грамоти. Пам'ятні подарунки командам були підготовлені і вручені головою міського жіночого руху Криму «Союз жінок-трудівниць «За майбутнє дітей Криму» Швидкою Тетяною Дмитрівною.

Співробітниками бібліотеки висловлюють величезну вдячність за допомогу у проведенні заходу міському жіночому руху Криму «Союз жінок-трудівниць «За майбутнє дітей Криму», а також першому секретарю Кримського реском КПУ Соломахиному Олегу Андрійовичу, які є членами опікунської ради бібліотеки.

Ірина РЕЙДЕР, завідувач бібліотеки-філії № 4 ім. М. М. Коцюбинського

УВАГА: КОНКУРС!

Хоча й на календарі — КА-НІ-КУ-ЛІ! — «Джерельце» закликає своїх юних читачів до участі в творчих конкурсах! Зокрема, на **КРАЩУ РОЗПОВІДЬ ПРО ТЕ, ЯК І ДЕ ВИ ПРОВЕЛИ СВОЇ КАНІКУЛИ**, чим вони запам'яталися. Це можуть бути прозові або поетичні твори обсягом до двох друкованих аркушів. Ілюстрації (фото, малюнки) — тільки вітаються! Надсилайте ваші твори звичайною чи електронною поштою на адресу редакції, кращі з них будуть опубліковані, а переможців чекають призи! Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

ВОНИ БУДИЛИ СОВІСТЬ НАЦІЇ, АБО КРИМСЬКЕ ВІДЛУННЯ СОЮЗУ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Нація, яка не знає свою історію, не буде мати майбутнього

Чим далі в історію відходять певні, зокрема, й політичні події, тим складніше установити їхніх учасників і повноту їхньої діяльності. Звідси – міфологізація або ж навпаки – забуття. Як одне, так і друге небезпечно для історії та шкідливе для свідомості людей. Документи і людська пам'ять, навіть зі сплином років, допомагають усунути «білі плями», зрозуміти історичне значення тих чи інших подій, а також велич їхніх дійових осіб.

Свого часу економічний розвиток Європи вплинув і на її політичне життя, зокрема, на створення та діяльність політичних партій і національних рухів. Саме наприкінці 90-х років XIX ст. на теренах України виникає альтернатива таким політичним течіям, як українофільство і соціалізм – націоналізм, головним ідеологом якого вважається Микола Міхновський. У січні 1900 р. у Харкові на т. зв. «Раді чотирьох» виникає перша національна політична партія – Революційна українська партія (РУП). Її засновниками були представники студентської молоді Д. Антонович, Л. Мацієвич, М. Русов і Б. Камінський (в інших джерелах вказується, що це був Д. Познанський (див. Україна: повна енциклопедія / Авт. – составители В. М. Складенко и др. – Харьков: Фолио, 2007. – С. 49). Новостворена РУП мала відділення у Львові та за межами України, переслідуючи мету – створення української соціалістичної держави демократичним шляхом, без насилля. Програму для партії (викладену у брошурі «Самостійна Україна») написав Микола Міхновський. У 1902 р. група Міхновського виділилася з РУПу і створила Українську народну партію (УНП). Програмний документ партії: «Десять заповідей для УНП» Міхновського, серед яких і такий: «Не вбивай Україну своєю байдужістю до всенародних інтересів». Також у 1904 р. була створена Українська радикальна партія (УРП), яку очолювали письменники Б. Грінченко, С. Єфремов і Д. Дорошенко, а також Українська демократична партія (УДП) на чолі з А. Лотоцьким і Є. Чикаленком. Як УРП, так і УДП виступали за конституційну монархію в Росії з наданням Україні автономії. У 1905 р. частина РУПівців, зокрема Д. Антонович, В. Винниченко і С. Петлюра, створили Українську соціал-демократичну

робітничу партію (УСДРП), метою якої було здобуття національно-територіальної автономії України.

4 серпня 2014 р. виповниться 100 років від того дня, коли на землях Західної України було утворено першу політичну організацію – «Союз визволення України», який головною метою своєї діяльності визначив проголошення самостійності та соборності України. Тоді ж, у серпні-вересні 1914 року, СВУ оприлюднив свої програмні документи: «Наша платформа», відозви «До українського народу», «До громадянської думки Європи», а також відозви безпосередньо до багатьох європейських народів.

Історична довідка. З цією політичною подією тісно пов'язана інша історична подія, яка, безумовно, сприяла виникненню другої – це Перша світова війна, яка принесла мільйони людських жертв державам, що воювали, призвела до краху трьох імперій і суттєвих змін кордонів на мапі Європи. Західна Україна на початок війни перебувала у складі Австро-Угорської монархії, маючи, як зазначає Б. Волошинський, автономію Галичини, галицький крайовий сейм і крайовий виділ – виконавчий орган крайового сейму, а також громадські ради – виборні органи місцевого самоврядування (Європейська традиція у розвитку місцевого самоврядування на Прикарпатті: Збірник наукових статей. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. – С. 49-50).

Документи та інші матеріали, що збереглися в архівах, надають можливість наукових розвідок тих далеких політичних подій, що відбувалися на теренах нашої Вітчизни, а результати репрезентувати широкому загалу, зрозуміти, нехай і не набагато, більш зрозумілою нашу історію. Особливо це важливо,

коли йдеться про невідомі або ж маловідомі події. Такими, на наш погляд, є матеріали щодо певних політичних подій далеких 1914-1915 років, які зберігаються у фондах Державного архіву Автономної Республіки Крим у теці (справі) під назвою «Переписка о возникшей революционной организации «Союз для освобождения Украины», преследующей сепаратистские цели «Мазепинские». (Фонд 706, Опис 1, Справа 470 на 27 аркушах. Розпочато справу 11 березня 1915 і закінчено 26 грудня 1915 року).

З матеріалів архівної справи: 13 грудня 1914 р. третім відділенням Департаменту поліції МВС Російської імперії було розіслано таємний циркуляр начальникам губернських жандармських управлінь – Чернігівського, Подільського, Волинського, Холмського, Бессарабського, Катеринославського, Київського, Лівандського, Полтавського, Курського, Харківського, Воронежського, Херсонського; жандармських управлінь м. Одеси, Донського, Кубанського обласних, та відділень з охорони громадської безпеки і порядку в Петрограді, Москві та Варшаві. Такий же циркуляр за тією ж датою було надіслано й до Сімферополя – начальнику відносно молодого (створений у 1879 р.) Таврійського губернського жандармського управління (далі – ТГЖУ).

Звернемося до змісту справи (переказавши з російської – Р. С.), за можливості зберігаючи стиль, орфографію її документів. Так, у циркулярі йдеться та наведено дані про виникнення, у зв'язку з початком воєнних дій, нової революційної організації під назвою «Союз для звільнення України», яка переслідує сепаратистські «мазепинські» цілі, в значенні відторгнення України від Росії і створення під егідою Австрії самостійного Українського Королівства. Вказувалося, що з початком війни з Галичини та Австрії до Києва виїхала група видатних мазепинських діячів, які з собою захопили велику кількість відозв «До українського народу» із закликом до заколоту. Серед тих, хто виїхав до Києва, були названі: доктор Лонгин Цигельський, В'ячеслав Будзиловський, соціал-демократи: Микола і Левко Ганкевичі, Іван Сіяк, соціаліст-революціонері: Федір Корольов, Феофіл Мелень і доктор Юліан Бачинський. Звернено увагу на те, що перед

від'їздом усі вони побували у професора М. С. Грушевського на його дачі у Криворівні поблизу Косова в Карпатських горах і де мали з ним ділову нараду. У Києві вони (приїжджі – Р. С.) збиралися в Українському клубі «Родина» на вулиці Володимирській, де були присутні Євген Харлампійович Чикаленко, Леонід Жевунов, Павло Лавров (Юрій Сірий), а також декілька студентів і делегати-мазепинці від Полтави, Харкова, Катеринослава та Одеси. На зборах у клубі, а потім на квартирі Чикаленка на Маріїнсько-Благовіщенській вулиці було засновано мазепинську спільну організацію під назвою «Союз визволення України». Найближча мета Союзу – взяти на себе роботу львівської мазепинської організації, представники якої пішли на війну або поїхали вглиб Австрії. Головне – вести мазепинську пропаганду серед населення і військ Руської України. Діяльність організації розпочалася з розповсюдження прокламацій, які завчасно було надруковано в Києві. Керівна Головна рада СВУ закликала до участі в роботі всі студентські організації Петрограда, Москви, Юр'єва, Варшави, Харкова та Одеси, тобто найбільших міст імперії. Студентськими організаціями було створено відділення Київського союзу – Комітет СВУ – Українську Головну раду студентів університетів, які керували гуртками у провінції.

Аналіз змісту цього таємного циркуляра свідчить про детальне знання всіх кроків і процесів, які відбувалися в організації, як кажуть, зсередини, а це означає тільки одне – поліція мала безпосередньо в організації свого агента і не тільки серед членів Союзу, а можливо, й серед його керівництва.

Так, з самого початку функціонування організації київські керівники СВУ закликали проф. Грушевського, який в той час перебував у Криворівні на Галичині, щоб він приїхав до Києва і приєднав керівництво «Союзом». Як свідчать документи справи, Грушевський погодився і через Будапешт виїхав до Відня, де побував на нарадах з мазепинцями і з представниками австрійського уряду, а потім через Венецію і Балкани приїхав до Києва, де і був 11 грудня 1914 р. успішно заарештований поліцією як «мазепинець» і «австрофіл». У подальшому М. Грушевський фактично був ізольований від активної рево-

люційної боротьби за незалежність України.

Історична довідка. До Сибіру М. Грушевського після арешту не вислали. Йому разом з сім'єю дозволили виїхати до Сибірска, у вересні 1915 р. – до Казані, а згодом, у серпні 1916 р., – й до Москви. Після падіння царату, у березні 1917 р., М. Грушевський повернувся до Києва, де його за кілька днів до того було обрано головою Центральної Ради. Слід чесно визнати, що навіть після цього Грушевський був за автономію у складі Російської республіки, а в червні 1917 р. переконував членів Центральної Ради у тому, що потрібно відновити дію та умови Переяславської угоди 1654 року. У квітні 1918 р. Центральна Рада фактично самоліквідувалася. Наприкінці березня 1919 р. Грушевський виїхав за кордон, перебував у Празі, потім – у Парижі. 7 березня 1924 р. Грушевський повернувся до Києва, прийнявши умови і привілеї радянської влади та «опіку» Державного політичного управління (був тимча-

Дмитро Донцов

сово заарештований 23 березня 1931 р.). Вважався неблагонадійним (і перебував увесь час в оточенні сексотів) до останніх днів свого життя – 24 листопада 1934 року.

Тоді ж, у 1914 р., на думку поліції, головним завданням нової партії (СВУ – Р. С.) було створення своїх відділень і груп, а потім викликання в Південній Росії в потрібний момент повстання. У Галичині, зокрема, у Львові нібито планувалося організувати ряд терористичних замахів на представників влади.

Крім того, зазначалося у документах справи, що мазепинські діячі, яких не було призвано до австрійської армії, об'єдналися в Головну українську раду та випустили «Маніфест до українського народу» від імені своїх партій: Національно-демократичної, Радикальної і Соціалістичної з оголошенням, що настає час звільнити Україну від російського царя за допомогою австрійської і пруської армії та закликали до дружного повстання усіх українців проти Росії. Головною українською радою було видано багато прокламацій російською і українською мовами, які було перевезено до Росії для розповсюдження серед населення і військ Південної Росії. Направлено кращих агітаторів мазепинських партій: від Національно-демократичної депутата, доктора Лонгина Цегельського – до Київської губернії; від Радикальної доктора Левка Ганкевича – до Харківської губернії; від Соціал-демократичної Миколу Ганкевича – до Бессарабської і Херсонської губерній. Кожен з

агітаторів поїхав зі своїми помічниками. Їхнім завданням було не тільки розповсюджувати прокламації, але й впливати на настрої населення в дусі сприятливого, як вказано, для Австро-Угорщини.

З іншого боку, через війну Росії з Туреччиною отримано вказівки, що в Константинополі та інших місцевостях Туреччини, завдяки проїскам (рос.) австро-німецької дипломатії серед військовополонених проводиться посиленна пропаганда у тому ж напрямку шляхом як усної агітації і масового розповсюдження прокламацій, так і шляхом створення для полонених українців особливо привілейованого (без вказівок, у чому воно полягало – Р. С.) становища.

Департамент поліції пропонував тему оперативного «розроботать» і при виявленні організації чи її членів – вживати відповідних заходів.

5 липня 1915 р. підполковник Леус (один з найбільш активних помічників начальника ТГЖУ – Р. С.) рапортом доносив, що нікого з членів «Союзу визволення України» і Головної ради визволення України, які до цього часу мешкають у довіреному йому районі, не виявлено. Проявів діяльності цих товариств також не було помічено.

В оперативній справі є ще один цікавий документ – доповідна начальника Полтавського ГЖУ від 27 червня 1915 р., копія якої було надіслано начальнику Таврійського ГЖУ. Головний жандарм Полтавщини доповідав (звернемо увагу на дату – 27 червня 1915 р.), що ним отримані агентурні дані про те, що закордонні емігранти з Малоросії мають наміри організувати «Союз для звільнення України», переслідуючи відторгнення України від Росії у складі Австро-Угорщини.

У його доповідній вказувалося, що дехто емігрант Донцов (Дмитро Донцов, ідеолог націоналізму – Р. С.) об'їхав всю Малоросію. Інший відомий мазепинець Гаврило Михайло Омелянович активний, як вказувалося, працює у Відні над створенням «Союзу для звільнення України». Гаврило – скульптор, перебував у Відні при Генеральному штабі та планував через Румунію перебраться до Одеси, а потім відвідати головні міста Малоросії «для постановки дела». Крім того, зазначалося, що «Союз визволення України» субсидіюється Австрійським урядом «не жалеючи грошей». Через своїх агентів СВУ заважає армії, а організація мазепинської агентури має бути побудована за системою «Нечаєвських трійок» з огляду на повну конспірацію.

Після отримання копії цього донесення начальнику ТГЖУ 20 липня 1915 р. надіслав вказівку пунктовою жандармським унтер-офіцерам з вимогою з'ясувати дані, вказані у ньому, та про результати доповісти.

У справі є циркуляр Департаменту поліції від 21 липня 1915 р. (арк. 6), у якому вказується, що після арешту членів Каспійського союзу моряків організація залишилася без керівника. Для продовження справи секретар профспілкової організації суднових команд Росії Дмитро Анічкін відрядив на Волгу (Закінчення на 15-й стор.)

Члени Союзу визволення України з ветеранами 1-го Запорізького пішого полку ім. Т. Шевченка, березень 1918 р.

колишнього чорноморсько-моряка Якова Іларіоновича Вехова (кличка Яшка-кормилец), який успішно поставив справу і до відкриття Нижегородського ярмарку намічалось оголосити загальний страйк на волзьких судах. Оголошення війни страйкували до проведення страйку. Контакти з «Союзом руских моряків» у Лондоні здійснюються через Архангельськ і Біле море.

10 серпня 1915 р. начальник Таврійського ГЖУ отримав за підписом директора поліції шифротелеграму такого змісту: «Створений Болгарії «Союз звільнення України» метою антирусської пропаганди видає брошури малоросійської мови та газету «Робочий прапор». Вимагається не допустити ввезення в Росію, при затриманні — знищити.

На телеграмі зроблено запис: продубльовано Сімферопольському і Перекопському повітовим справникам і пунктовим жандармським унтер-офіцерам. Відповідь: «Не виявлено» надійшла 17 і 24 серпня, відповідно, з Бахчисарая та Джанкою.

У справі є ще один документ, датований 4 вересня 1915 р., про те, що за отриманими Департаментом поліції даними у Львові почав діяти «Народний комітет» Національно-демократичної партії під керівництвом Костя Левицького і Дмитра Донцова. Діяльність НК — розшук і усунення русофілів у Галичині, посилення агітації за відокремлення України від Росії. Спеціальне бюро (агітаційне), яким керує Микола Залізняк, що повернувся з Відня, відправило через Румунію в Південну Росію для роботи 12 агітаторів-мазепинців на чолі зі студентом Львівського університету Симеоном (так у документі — Р. С.) Демидчуком. При виявленні пропонувалося «НК» знищити.

У документі від 11 жовтня 1915 р. йдеться про безумовний успіх поліції, зокрема, про те, що серед матеріалів, вилучених під час обшуку в Києві у відомого ідейного керівника мазепинського руху проф. Михайла Сергійовича Грушевського (сам він тоді перебував у Росії — Р. С.), було знайдено світліни (фотознімки) видатних діячів українського руху — Михайла Омеляновича Гаврилка, Володимира Дорошенка, Миколи Залізняка, Феоділа Меленя, Володимира Старосельського, Володимира Шухевича, Миколи Шухевича, П. Рудгана («Мирний»), Порфирія Буняка, Івана Миколайовича Джиджори, Андрія Ілліча Жука, Володимира Кириловича Винниченка, Дмитра Івановича Донцова, Володимира Петровича Левицького та Левка Ганкевича. Складається враження, що ці фотознімки нібито хтось спеціально зібрав, для поліції.

У шифротелеграмі Департаменту поліції від 26 грудня 1915 р. на ім'я начальника ТГЖУ стверджується, що українські революційні організації, розраховуючи домогтися автономії України за допомогою зовнішнього ворога, посилено агітують Південь Росії за необхідність надавати можливе сприяння Австрії. З цього питання входять у зносини з місцевими російськими партійними організаціями. Вимагалось потурбуватися про знищення подібних гуртків, які з огляду походження в Галичину можуть ускладнити справу розвідки.

Інших документів оперативна справа «Союзу звільнення України», яку вело Таврійське губернське жандармське управління, не містить, і справу фактично було закрито, очевидно, що за

безперспективністю.

Політична партія «Союз звільнення України» боролася за самостійність Української держави, устрій якої мав бути заснованим на конституційній монархії з однопалатним парламентом. Більшість членів СВУ за переконаннями були соціалістами з Наддніпрянщини, які втекли від царського режиму, особливо після революції 1905 р., до Австро-Угорщини. Певний час СВУ очолювали Д. Донцов і М. Залізняк, у подальшому діяльністю партії керувала президія, до якої входили: О. Скоропис-Йолтуховський, В. Дорошенко, А. Жук, М. Меленевський. З партією співпрацювали та всіляко допомагали відомі галичани Р. і С. Смоль-Стоцькі, В. Сімович, М. Возняк, М. Лозинський, Б. Лепкий, Л. Ганкевич, І. Крип'якевич і С. Рудницький. Центром перебування президії СВУ був Львів, а з вересня 1914 р. — Відень. Партія мала своїх представників у багатьох країнах Європи (Німеччина, Туреччина, Болгарія, Румунія, Італія, Швеція, Норвегія, Швейцарія). СВУ співпрацювала з Головною українською радою (політична організація галицьких українців) і Загальною українською радою (м. Відень), в якій мала трьох своїх делегатів. У вересні 1914 р. СВУ навіть домоглася політичної заяви турецького міністра Талгата-Бея щодо необхідності надання Україні самостійності. Дещо вороже ставилися до

кві СВУ з полонених українців весною 1917 р. було сформовано дві дивізії: «Синьожупанна» у Німеччині та «Сірожупанна» в Австрії з метою захисту українських територій, які згодом влилися в українську армію (ЗУНР, УНР, Директорія).

Формально, як партія, СВУ припинила свою діяльність у квітні (за іншими даними — 1 липня) 1918 року.

Сьогодні, знаючи їхню подальшу долю, можна по-різному оцінювати роль і внесок у відродження та формування національної свідомості кожного з тих, хто організував СВУ і його перераховано у жандармських циркулярах. Наприклад, Михайла Грушевського — голову Центральної Ради і першого Президента України, видатного науковця-історика і не дуже успішного політика (Семененко В. І. Історія України:

Сергій Єфремов

1930 р. Підсудні «члени СВУ». На передньому плані — Сергій Єфремов

СВУ російські емігранти-більшовики (В. Ульянов-Ленін) та їхні менші «брати» — українські соціал-демократи в еміграції (Л. Юркевич).

СВУ видавала у Відні часопис «Вісник визволення України» (з 1918 р. — «Вісник політики, літератури й життя»), а також тижневик французькою і німецькою мовами у Лозанні (Швейцарія). Всього було видано понад 40 книг і 30 брошур про Україну, її історію та політичне життя багатьма європейськими мовами (їхніми авторами були М. Грушевський, В. Дорошенко, І. Крип'якевич, М. Лозинський, В. Темницький, С. Рудницький та ін.).

Організаційну, релігійну та культурно-виховну роботу представники СВУ вели й серед полонених українців — солдатів російської армії у таборах, які знаходилися в Австрії, Угорщині, Німеччині. З дозволу військової влади для полонених та за їхньої участі було організовано школи, бібліотеки, читальні, оркестри, хори, різноманітні курси і навіть самодіяльні театри. Для полонених також видавалися газети українською мовою: «Розсвіт», «Громадська думка», «Вільне Слово», «Наш Голос», «Розвага». Весною 1917 р. полонені українці на Підляшші (*тепер Польща* — Р. С.), де проживало багато етнічних українців, організували близько сотні народних шкіл для навчання дітей.

Після Лютневої революції в Росії за участі представни-

Прихована правда: Від козацьких часів до сьогодення. — Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. — С. 192-209). Але не слід забувати: коли і в яких умовах усе це відбувалося. Об'єктивне пізнання будь-яких історичних подій, як і вчинків певних осіб, можливе лише з урахуванням обставин, за яких ці події відбувалися, а люди — жили та діяли. Першим завжди важче, першим набагато складніше і, безумовно, — небезпечніше. І це необхідно пам'ятати, аналізуючи та оцінюючи діяння тих, хто був серед перших у справі пробудження національної свідомості та державотворення України.

У нашій політичній історії (1926-1929 рр.), як свідчить стенографічний звіт судового процесу, існувала й ще одна СВУ — Спілка визволення України. Серед сучасних українських дослідників переважає думка, що організаційно СВУ була створена агентами Державного політичного управління (ДПУ — правонаступник ЧК), з відповідними явочними та конспіративними квартирами за участі та під контролем чекістів і переведених ними колишніх членів т. зв. «українських націоналістичних організацій». До роботи в них агенти ДПУ активно залучали українських патріотів, особливо студентську молодь, робфаківців, підбурюючи їх до певних протизаконних, антидержавних дій, зокрема, агітації, шкідництва та саботажу. Через такі псевдонаціо-

налістичні організації ДПУ приймало та контролювало рух і діяльність закордонних емісарів у СРСР. Після декількох років документування «контрреволюційної» діяльності наступав час реалізації оперативних справ. Агенти, які працювали на ДПУ, виводилися з під удару, а всі інші через офіційні суди — «тройки» і «особые совещания» (напр. Шахтинський процес 1928 р., справа Промпартії 1930 р.) — отримували реальні строки позбавлення волі або ж вищу міру соціального захисту — розстріл.

Саме за таким сценарієм з 9 березня (*вбачається, зовсім не випадково* — Р. С.) до 19 квітня 1930 р. у Харківському оперному театрі (!) проходив судовий процес у справі над 45 керівниками і членами «Спілки визволення України».

Як свідчать офіційні звіти державних органів, до кінця 1934 р. націоналістична діяльність, а тим більше — прояви політичного бандітизму на території УРСР органами ДПУ були ліквідовані. Цьому сприяло й прийняття постанови ЦВК СРСР (*Закону* — Р. С.) від 1 грудня 1934 р., (*у відповідь на вбивство 1 грудня 1934 р. у Ленінграді С. Кривої* — Р. С.), якою було запроваджено особливий порядок розслідування (до 10 днів) та розгляду кримінальних справ про терористичні акти і терористичну діяльність.

І тільки українське селянство, будучи у своїй більшості аполітичним і безпартійним, час від часу доведене до відчаю, частіше всього стихійно піднімалося на боротьбу проти, скоріше, не радянської влади, а свавільних дій різних її представників у зв'язку з «продрозверстками», «продподатками», а в подальшому — поголовним насильницьким створенням колгоспів і «успільненням» їхнього майна, збіжжя та худоби.

Історію творять люди, особистості. Вони є головними дійовими особами історії, її героями і її жертвами. Саме завдяки їм та Богу українське суспільство сьогодні має державу, свободу слова і розвій (*чи розвал?* — Р. С.) політичних партій. Історію не потрібно замовчувати, перекручувати чи спотворювати, її не потрібно соромитися, історію необхідно вивчати, аналізувати та робити правильні висновки заради майбутнього. Необхідно поважати свою історію і свій народ у ній. Тільки тоді й інші будуть поважати тебе і твою державу.

Справді незалежну державу можна збудувати, лише якщо усвідомити, яку державу ми хочемо збудувати, для кого і для чого? При цьому слід шанувати та дотримуватися тих положень Основного Закону — Конституції, де у ст. 11 визначено, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості (*виділено мною* — Р. С.), традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин. Прогаляни в історичній пам'яті народу — перший крок до забути себе як нації. І якщо ми не «Іванні, не помянивши свого родства», то маємо, не уподібнюючись меншовартій бузини та її подібним, пам'ятати і шанувати тих, які були першими на цьому тернистому та жертвоному шляху здобуття державної незалежності.

Роман САВОНЮК,
доцент, кандидат юридичних наук, заслужений юрист
АР Крим

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ

29

1174 р. — Полтава вперше згадана в Іпатівському літописі під назвою Лтава. Назва Полтава з'явилася в 1430 році.

1945 р. — Закарпаття, що перебувало під юрисдикцією Чехословаччини, приєднано до Української РСР.

Померли:

1918 р. — Федір Вовк, визначний український антрополог, етнограф і археолог.

1919 р. — розстріляний полковник Петро Болбочан, командувач Запорозького корпусу.

30

День молоді.

Щорічно, підтримавши ініціативу молодіжних об'єднань і організацій, в останню неділю червня Україна і Білорусь відзначають День молоді. В Україні День молоді, встановлений Указом Президента України № 323/94 від 22 червня 1994 року, відзначається щорічно в останню неділю червня.

1941 р. — у будинку «Прогнози» у Львові було проголошено Акт відновлення Української держави й створено уряд під проводом Ярослава Стецька.

1991 р. — у Сімферополі закінчилася перша сесія Курульту кримських татар, на котрій був сформований Національний меджліс на чолі з Мустафою Джемилевим.

Народилися:

1896 р. — Юрій Дроботківський (холодноярський отаман Андрій Чорнога).

1907 р. — Роман Шухевич, «Тарас Чупринка», український політичний і державний діяч, військовик, Герой України. Член галицького крайового проводу Організації українських націоналістів. Командир з боку українців українського військового підрозділу «Нахтігаль» у складі іноземних легіонів Вермахту (1941-1942). Генерал-хорунжий, головнокомандувач Української повстанської армії, голова Секретаріату Української головної визвольної ради (1943-1950).

Помер:

1995 р. — Назарій Яремчук, український естрадний співак (тенор). Народний артист УРСР (1987).

У 1988 році закінчив факультет сценічної режисури Київського державного інституту культури імені Карпенка-Карого. Знявся у музичних стрічках «Червона рута», «Співає «Смерічка», «Стартує пісня», «Ти плюс я — весна» та «Через 10 років».

У березні 1996 року Указом Президента України Назарію Яремчуку посмертно присуджено Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка.

ЛИПЕНЬ

1

День Військ Протиповітряної оборони України.

День працівників морського та річкового флоту.

1918 р. — Павло Скоропадський заснував у Кам'янці-Подільському Український державний університет.

1951 р. — у Торонто (Канада) відкрито пам'ятник Тарасу Шевченку.

1989 р. — у Києві створений Народний Рух України.

1990 р. — у Львові вийшло перше число народного часопису «За вільну Україну».

Народився:

1962 р. — Владислав Єрков, український художник-ілюстратор, відомий співпрацею

з видавництвом «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га».

2

1918 р. — гетьман Павло Скоропадський запровадив українське громадянство.

1932 р. — створена Донецька область із столицею в Артемівську.

1951 р. — газета «Правда» засудила вірш В. Сосюри «Любіть Україну».

1993 р. — у Києві відбувся I Всеукраїнський збір Конгресу українських націоналістів.

3

1885 р. — українські емігранти створили в США перше товариство взаємодопомоги «Братство святого Миколая».

1921 р. — московський агент убив отамана Івана Галаку (Васильчикова), захисника національних та соціальних інтересів селян та робітників на Чернігівщині.

4

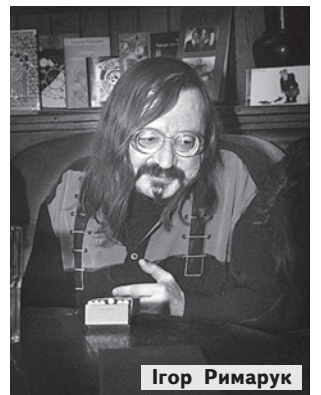
1917 р. — відбувся збройний виступ вояків Другого українського імені гетьмана Павла Полуботка козачого полку та членів Українського військового клубу імені Полуботка з метою проголошення незалежності України. Виступ мав соціальні та політичні причини. Вояки-полуботківці страждали від нестачі продовольства, медикаментів, поганих умов проживання. Політичними причинами заволодувала політика національна та військова політика Української Центральної Ради. У війні повстання опинилися понад 10 тисяч озброєних вояків та більша частина киян. Тим не менш, завдяки злагодженню та скоординованим діям Центральної Ради та керівництва Київського військового округу (КВО), виступ було придушено, а його учасників вислано на фронт.

Народилися:

1891 р. — Петро Панч, український письменник групи «Плуг», ВАПЛІТЕ, ВУСПП. Офіцер Армії УНР. Співпрацював із сталінським режимом у роки Голодомору 1932-1933 років.

1893 р. — Данило Демуцький, український радянський фотограф та кінооператор.

1958 р. — Ігор Римарук, український поет, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (2002). Президент Асоціації українських письменників. Помер 3 жовтня 2008 р. після того, як його збила автівка на одній із вулиць Львова.

Igor Rimaruk

Помер:

1494 р. — Юрій Дрогобич, український філософ, астроном, астролог, перший український доктор медицини. Він є першим українським автором друкованого твору (латинською мовою). Діяч східноєвропейського Відродження. Професор, ректор Болонського університету (Італія), професор Краківського університету.

ШИРИТЬ ПІСНЯ МЕЖІ НЕБА

**КОЛИ ДУША ЯСНІЄ
І СПОВІДАЄТЬСЯ**

З Вірою Роїк кримський співак Орест Мартинів познайомився на одній із виставок вишитих виробів у Сімферополі. Запросили виступити її учениці, яких він знав раніше. Коли О. Мартинів заспівав «Рідна мати моя» і «Два кольори», Віра Сергіївна запитала:

— Як ви здогадалися, що це мої улюблені українські пісні? — і додала: — А ще я обожнюю старовинні романи.

Співак відреагував одразу ж, і зазвучали «Бубенцы», «Гори, гори, моя звезда». Зворушена Віра Сергіївна подякувала і промовила:

— Любов до романсів прищепив мені батько, який багато їх знав і прекрасно виконував. А українську пісню не можна не любити. Це суміш кольорів, звуків, мелодики і гармонії. Співай, Оресте, їх завжди!

І він співав на презентаціях виставок «Український рушничок», на 90-річчя з дня її народження. Особливо любила Віра Сергіївна слухати у виконанні артиста солоспіви з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка», а пісні Возного і Вибороного викликали в неї і сміх, і сльози. Як пам'ять про ті часи залишився фотознімок: Орест Мартинів співає під фортеп'яний акомпанемент Світлани Климашевської, а Віра Роїк зачаровано слухає, сидячи в кріслі.

Коли композитори почали писати музику до віршів-присвят видатній майстрині, удостоєній за багаторічний самовідданий труд вишивальниці та створення орнаментальних композицій до своїх декоративних виробів звання Героя України, її родина звернулася до співака з пропозицією озвучити їх на сцені. І він не лише виконав її, а й почав записувати пісні у різних музичних студіях Сімферополя за свої кошти на диск: «Беру до рук старий рушник», «Хрестиком гаптоване життя», «Завжди тим соняхам цвісти»... Записавши десять, він подарував диск Вірі Роїк. І пісні з нього зазвучали музичним супроводом її вишиванок по всій Україні, куди простилалося дорожнє полотно виставкового туру.

В останні два роки вже без майстрині співак знову повернувся до цього музичного проекту, додаючи до нього нові пісні, присвячені її пам'яті композиторами Дмитром Малим, Валеріаном Стратуцою, Віталієм Лазаренком, Володимиром Могильницьким на слова Данила Кононенка, Надії Риндич, Тамари Соловей, Сергія Сурмача: «Кольорові нитки вишиванок», «Учениці великої майстрині», «Вишиванки мої» та інші.

— Більшість із цих пісень — голосові та мелодійні, які називають класичною естрадою, — говорить артист. — Однак я завжди у першу

чергу звертаю увагу на слова, а якщо до них створена ще й мелодія красива, то пісня обов'язково зазвучить.

І не лише його голосом, а й акомпанементом: підголосками і різними інструментами — скрипками, трубами, мандолінами, що є традиційним складом невеликого концертного оркестру. Нещодавно О. Мартинів вручив сину героїні — Вадиму Роїку свій новий диск із записами вже п'ятнадцяти пісень, присвячених його знаменитій матері.

Цей тематичний проект відображає технічно лише невеличку частину великого і різножанрового репертуару співака, що налічує близько двохсот творів, а «мінусовок» — музики, до якої ще не дійшла черга накладення голосу, — в нього набагато більше.

**ВЕСЬ СВІТ — НА ДВОХ:
ТИ І МУЗИКА**

Юнаком О. Мартинів і не мріяв про кар'єру артиста. Успішно навчався столярній справі в технічному училищі. Його шаховий сто-

навчального класу на міську сцену. Оплески глядачів додавали впевненості в своїх силах. І коли в першому турі музичного прослуховування на вступних іспитах у Київську консерваторію Орест виконав «Пісню про Дніпро», члени комісії — видатні оперні співаки Бела Руденко і Микола Кондратюк заплотували йому. Так він пройшов у другий тур, в якому з 130 абітурієнтів залишилися тридцять. Почувши верхні ноти «фа-дієз» і «соль» у російській народній пісні «Из-за острова на стрежень» та арії Фігаро з опери В. Моцарта «Весілля Фігаро», діапазон його голосу більше переріяти не стали і сказали:

— Складайте предметні іспити. Він став одним із прийнятих того року дванадцяти першокурсників: п'ять — на оперне відділення, у тому числі й Орест як баритон, і сім — на вперше відкрите оперетково.

— Я любив співати пісні, — розповідає О. Мартинів. — Ще в училищі виступав без мікрофона з оркестрами народних і духових інстру-

Орест Мартинів. 1975 р.

Бахчисарайський район, поближе до моря. Так було краще для маминого здоров'я. Відмовився від пропозиції працювати в ансамблі радянських військ у Чехії, пройшов прослуховування в Кримському українському музичному театрі. І з того часу його сценою й домом став Сімферополь. Він їде по місту і його простір з вулицями та площами відміряє своїми орієнтирами: на цих майданчиках виступав з естрадным оркестром «Крим», вокально-хореографічним ансамблем «Таврія», оркестром музичного училища, а тут співав з хором Свято-Троїцького собору на освяченні води та здійсненні інших релігійних обрядів.

А одного разу О. Мартинів несподівано для всіх замовк. Лише для нього самого це не було несподіванкою. Не звернув увагу на свою підвищену температуру і, щоб не переривати гастролей, продовжував співати. Це не минуло безслідно. Після тієї поїздки на голосових зв'язках утворилися вузлики — справжня біда для вокаліста...

Тоді, студентом, він змінив викладача і перейшов до іншого, в якого навчалися колись М. Кондратюк, А. Мокренко. А в цьому кримському резиденції артист мовчав місяць, мовчав другий і змушений був на деякий час взагалі відмовитися від співу. Перейшов

на роботу викладачем у музичне училище, заступником директора в училище культури.

Та пісня, що жила в його серці, кликала на сцену. І як колись батькова скрипка пробудила в нього інтерес до музики, до баяна, а нині він грає і на фортепіано, так він знову вийшов до публіки. Очоливши музичну частину Гарнізонного будинку офіцерів у Сімферополі, О. Мартинів об'їздив з концертами всю Україну, виступав у Росії, Вірменії, Німеччині та Польщі. Його пісні про армію і флот, яких у нього в репертуарі більше п'ятдесяти, з радістю чекають у дні свят і хвилини відпочинку військовослужбовці та моряки на прикордонних заставах і кораблях. А «Марш берегової оборони», що прозвучав у його виконанні кілька років тому в Перевальному на урочистих провахах наших солдатів з миротворчою місією в Косово, вони взяли з собою в дорогу. І потім цією ж мелодією вітали їхнє повернення додому.

Виконувани співаком пісні в супроводі духових оркестрів, а в окремих випадках — і п'яти-шести одночасно, як під час минулорічної дати визволення Криму від німецько-фашистських загарбників, виховують у молодих людей та армійського особового складу патріотизм, що є вищою формою проявлення духовності та єдності поколінь, вшановують ветеранів війни та учасників бойових дій у гарячих точках планети, а героїчне минуле постає перед нами як ідеал вірності традиціям предків і готовності боротися за славу і честь Батьківщини.

Отримани артистом державні нагороди — медаль «Захиснику Вітчизни» від Головнокомандувача Збройних Сил України, пам'ятний знак «За зміцнення обороноздатності Збройних Сил України», звання заслуженого працівника культури, Премія АРК додають і йому самому натхнення у творчості, записи нових пісень, підготовці музичних програм. Тож до зустрічі з Вами, Оресте Федоровичу, у концертних залах і з новими піснями зі сцени!

Валентина НАСТІНА

Виступ на зустрічі з В. С. Роїк у сімферопольському Будинку художника

лик із горіхового дерева, наприклад, купили зразу ж, як тільки він його закінчив. А вечорами в гуртожитку він почав самотужки освоювати баян. Нотну грамоту осягав на приватних уроках з учителем музики. І осмілів настільки, що навіть пішов на прослуховування в музичне училище. Однак таку первинну приватну підготовку для майбутнього виконавця-інструменталіста там розцінили, як замалу, і він вступає на хорове відділення Снятинського культурно-освітнього училища Івано-Франківської області.

— Якщо навчишся співати народні пісні, бути тобі, Оресте, співаком, — сказали йому викладачі, побачивши в учневі інтерес до сольного вокалу.

Зразком для нього у той період стали кращі драматичні тенори світу. Він купляв платівки, репетировав, і з однією з арій — князя Ігоря з опери О. Бородіна — вийшов з

ментів, з баяністом Ю. Чуприною на площах, заводах і фабриках, на різних фестивалях.

А з Києва від Укрконцерту студентська бригада на чолі з О. Мартинівим об'їздила з виступами всю Одеську область. Зупинялися на ночівлю в таких чудових місцях, які він згадає з приємністю і сьогодні: корабельний готель на Дунаї в Ізмаїлі, Білгород-Дністровська фортеця, що є одним із архітектурних чудес України. Із здобутою в консерваторії кваліфікацією концертного співака він працював за направленням у Чернігівській філармонії, один рік служив в ансамблі пісні і танцю Київського військового округу солістом, виконуючи військово-патріотичні та ліричні пісні.

**«НА СЦЕНІ — ЖИТТЯ МОЄ,
ДИХАННЯ, ВІТЧИЗНА!»**

У Крим Орест Мартинів приїхав до батьків, які на той час переїхали з Івано-Франківщини спочатку в Запорізьку область, а потім — у

На заняттях з вокалу

З концертмейстером і композитором В. Бобровим

Після концерту з Ю. Богатіковим

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com